

Delavska enotnost

Glasillo Zveze sindikatov Slovenije

Glavni urednik Franček Kavčič
Odgovorni urednik Marjan Horvat

Ljubljana, 9. decembra 1988
številka 49, letnik 47, cena 700 dinarjev

Spopad na seji RS ZSS

Mirne vesti lahko zapišemo, da je v Zvezi sindikatov Slovenije opravljeno pomembno delo. Republiški svet ZSS je na zadnjem zasedanju končno sprejel stavkovna pravila in tudi usmeritve za oblikovanje delovnopravne zakonodaje pri urejanju odnosov na področju ekonomskih in tehnoloških presežkov delavcev v naši republiki. Tako imajo sindikalne organizacije zdaj dovolj usmeritev za konkretno ravnanje v delovnih organizacijah in tudi v družbenopolitičnih skupnostih.

Nekateri člani republiškega sveta pa so se ostro spopadli zaradi vse večjih težav pri delitvi osebnih dohodkov in predvsem uveljavljanja realne cene dela – najnižjega osebnega dohodka. Ob tem vprašanju se že sicer v naši republiki, pa tudi drugod po državi, že dalj časa lomijo kopja, kajti različna razmišljanja o višini najnižjega osebnega dohodka prinašajo tudi v sindikalne vrste nekaj zmede. Sindikat pravzaprav v svoji politični akciji nima druge rešitve, kot da se poteguje za čimvišjo ceno dela, pa tudi za sprotne prilaganje višine najnižjega osebnega dohodka in zjamčenega osebnega dohodka rasti življenjskih stroškov, vendar se ponekod bojijo, da takšne višine v podjetjih ne bodo zmogli. Spor, ki je nastal na seji RS ZSS, je seveda posledica različnega gmotnega položaja posameznih dejavnosti, vendar pri nekaterih tudi okorelega razumevanja vloge sindikata na tem področju. Po eni strani je sicer zelo dobro, da so se nekateri člani predsedstva RS ZSS o tem vprašanju spopadli javno, kajti tako se je pokazalo, kako kdo razmišlja in tudi kako si predstavlja prenovo sindikata. Drži pa tudi, da bi za takšno razpravo potrebovali nekolikaj boljše strokovne podlage. Razprava o teh vprašanjih bi morala biti v ZSS končno tolikanj poenotena, da se med sindikalnimi aktivisti ne bi ustvarjala nepotrebna nemir in nezadovoljstvo. Še huje pa je, da proti koncu seje RS ZSS plenum ni bil več sklepčen, tako da so morali nekaj pomembnih točk preložiti na drugo zasedanje. Na žalost se bo potrebno tudi o tej pomembni malenkosti na seji RS ZSS slej ko prej pogovoriti. Priložnost za to pa bo že na ponedeljkovi seji predsedstva RS ZSS.

Marjan Horvat

Poslovanje slovenskega gospodarstva
**NI ZAGOTOVILA
ZA IZBOLJŠANJE**

Slovenec na Kosovu
POGOVOR GLUHIH

Sindikati o novih šolskih zakonih
**PROGRAME NAJ
DOLOČA STROKA**

Murskosoboški sindikalni ultimati
**AGROSERVIS JE TREBA
SERVISIRATI**

Sindikalni poročevalec št. 7
15. seja RS ZSS

SINDIKAT NAJ ZDAJ ZAHTEVA LE ODGOVORNOST PREDLAGATELJEV ZAKONA O PODJETJIH

Delegati zvezne skupščine so na seji odbora za družbenoekonomske odnose, 6. decembra ugotovili, da jim predlagani skrajšani postopek sprejemanja zakona o podjetjih ne daje možnosti vpliva na njegovo vsebino. Če lahko verjamemo časopisnim poročilom, se delegati vseeno zavedajo, da bodo ta zakon morali sprejeti že do konca leta in so verjetno tudi zato ponovili nekaj opozoril, ki jih poslušamo že od takrat, ko so se v javnosti pojavile prve delovne oblike tega zakona, ki je menda najpomembnejši za začetek gospodarske prenoje. Tako je Danijel Pučko dejal, da čez dve leti ne bo več družbenih podjetij, če bomo vztrajali, da morajo gospodariti samo z družbeno lastnino. Vsi pa vemo, da nismo nikjer sklenili, da bomo to lastnino v tako kratkem času znova spremenili v zasebno premoženje. Delegati so tudi opozorili, da pomeni novi zakon (najnovejšega predloga, ki ga je določila zvezna vlada, sploh še niso dobili in ga niso mogli prebrati), ni povsem skladen z ustavo, da ni rešeno vprašanje družbene lastnine, da ni jasno, kako bo z družbenimi dejavnostmi. Iz vsega, kar smo prebrali, lahko ugotovljamo, da je pripomb na zakon vse več in vedno bolj so poglobljene, ZIS pa dela še naprej po načrtu, kar najbrž pomeni, da bodo morali delegati zvezne skupščine pod težkimi političnimi pritiski ta zakon sprejeti v predvidenem roku, saj ne smejo ovirati začetka gospodarske reforme, za katero so se izrekli vsi pomembni politični organi in tudi zborovalci na mitingih v naši največji republiki.

V prilogi Delavske enotnosti smo pred tremi tedni objavili stališča in pripombe predsedstva RS ZSS, ki so se izoblikovale po dosedanjih bolj ali manj ozkih razpravah v sindikatih in različnih strokovnih skupinah. Danes ni mogoče reči, koliko so našle potrditev v predlogu zakona

o podjetjih. Verjetno pa je upravičen vsaj še en sklep: zakon o podjetjih, ki je verjetno najpomembnejši za delavce v prenovljenem gospodarstvu, bo v socialistični samoupravni družbi (?) sprejet tako, da ga delavci ne bodo mogli niti prebrati, kaj šele o njem povedati svoje mnenje. Gre torej za nedemokratičen sprejem zakona, ki bo neposredno prizadel delavce. Gre za vsebino zakona, ki je lahko sporna iz idejnopolitičnih vzrokov ali interesov konkretnih delavcev, delavskih slojev ali vsega delavskega razreda. Gre za izjemen postopek, ki je v popolni koliziji z vsemi znanimi političnimi listinami, zlasti pa s sindikalnimi, ki pravijo, da sindikalni organi ne morejo pristajati na zakone in ukrepe organov oblasti, ki lahko bistveno ogrozijo samoupravne, gmotne, socialne in politične pravice delavcev.

Gre torej za očiten primer, ko bo zaradi višjih družbenih ciljev sprejet zakon, ki v temeljih spreminja položaj delavcev. Prevladuje mnenje, da je prav vseeno, ali bo sindikat (to pa je zvezno sindikalno vodstvo na čelu z Marjanom Orožnom; republiške, občinske in osnovne organizacije so iz igre že izločene) stal ob strani, podpiral ali nasprotoval sprejetju zakona. Sindikat naj bi bil kakor ničkolikokrat doslej nemočen, da bi dosegel karkoli koristnega za delavce, in zakon bo sprejet, takšen, kot pač mora biti, po predstavah tistih, ki so pooblaščenici za to, da ga napišejo.

Sindikat lahko skladno s prenovljeno vlogo, ki jo je začel iskati tako na pritisk delavcev kot tudi zaradi številnih javnih zahtev, sklene, da se strinja, da tisti, ki imajo oblast v imenu delavcev, sprejmejo kot se jim zdi potreben in naj pač zanj zastavijo svojo avtoriteto in dobijo priznanja, če bo zakon uspešen in sankcije, če z njim ne bodo doseženi cilji, ki zahtevajo prav tak zakon. Sindikat pa naj bi to javno povedal že preden bo

zakon sprejet in tudi zagrozil, da bodo s sindikalno akcijo, na primer s splošno stavko delavcev v Jugoslaviji, leteli vsi tisti, ki bodo vsilili zakon, če bo imel kvarne posledice. Zdi se, da so opozorila že tolikokrat povedana, da o njih ne kaže več izgubljati časa. Ne gre mi za nobene samoupravne iluzije in nostalgijo za tistim samoupravljanjem, ki ga ni in ki ga nikoli nismo imeli, čeprav smo vanj, vsaj tisti, ki smo včlanjeni v ZK, tudi uradno verjeli.

In še nekaj lahko in mora reči sindikat že pred novim letom in preden bo z vso neusmiljenostjo do delavskega samoupravljanja uveljavljen zakon o podjetjih. Povedati moram, da v novih podjetniških okvirih nihče nima pravice spreminjati njegove organiziranosti, še manj pa delavcem namenjene sindikalne politične cilje, to je vsebino dela sindikalne organizacije. Sindikat ima torej še nekaj tednov časa, da za političnogospodarske razmere, ki bodo prelomnica za delavce, zastavi tudi svojo platformo za organiziranost in delovanje v krutih razmerah tržnih zakonitosti. Mogoče so poskusi v tej smeri tudi sklepi in listine, ki jih je sprejel RS ZSS na seji konec novembra 1988: gre za sindikalno zahtevo o tem, kateri delavci ne smejo izgubiti zaposlitev za sinikalna stavkovna pravila in tudi za ponovno ugotavljanje pripadnosti delavcev organizaciji. To velja tudi za zahteve po normalnih najnižjih plačah in za primerne razpone med njimi, ki seveda ne smejo onemogočiti nagrajevanja ustvarjalcev in uspešnih poslovnih vodij. Seveda pa nič ne vemo o tem, da bi takšne listine in sklepe sprejemali v zveznih in drugih republiških sindikalnih forumih, vemo pa, da je že sklep ali listina, za katero stojijo kadri in članstvo, lahko podlaga za spreminjanje razmer.

Franček Kavčič

Mladim zapirajo vrata

Mladi so naša prihodnost, mladi so naše bogastvo. Mladim družinam je treba pomagati priskrbeti stanovanja, najti primerna delovna mesta. Takšne in podobne besede slišimo malone vsak dan, v zadnjem času celo pogostejše. Žal je razpoka med besedami in dejanji tudi na tem področju vse globlja. O tem so se najbolj zgovorni podatki o brezposelnosti. Hitreje od skupnega števila brezposelnih naraščata skupini tistih, ki čakajo na prvo zaposlitev. V septembru je bilo takšnih 30,2 odstotka, mlajših od 26 let pa več kot polovica od vseh brezposelnih.

Zlasti septembra so zabeležili najmočnejši pljus mladim, ki so brezposelno trkali na vrata skupnosti za zaposlovanje. Dobra tretjina iskalcev prve zaposlitve je ostala praznih rok, kar je največ doslej. Možnosti za zaposlovanje se torej hitreje zapirajo mladim. Septembra se je število brezposelnih povečalo kar za 1600 oseb, odprta brezposelnost pa je dosegla številko 23.000.

Leto 1988 bo ostalo zapisano tudi kot prvo leto, ko je vse globlja ekonomska kriza močno načela tudi področje zaposlovanja in zaposlenosti. Medtem ko se je v letu 1987 zaposlenost (kljub padanju družbenega proizvoda) povečevala in to za 1,3 odstotka, bo letos prvič po letu 1969 v Sloveniji rast zaposlovanja negativna. Padanje zaposlenosti se je v gospodarstvu začelo novembra 1987 in sicer tako, da je bilo avgusta letos zaposlenih 15.000 delavcev manj kot oktobra lani. Od letošnjega junija število zaposlenih pada tudi v negospodarstvu. Ponudba delovne sile se povečuje tudi z vsemi vrstami presežkov delovne sile iz organizacij združenega dela.

Obeti za mlade tudi v prihodnjem letu niso nič boljši. O tem govorijo podatki med pričakovanim generacijskim prilivom iz šol in potrebami združenega dela, ki jih je pripravila republiška zveza skupnosti za zaposlovanje. Iz šol bo prišlo 27.500 mladit. Dobri dve tretjini jih bo imelo eno od stopenj strokovne usposobljenosti. Ocena kadrovskih potreb v Sloveniji pa je le kakih 21.000 delavcev. To pa pomeni, da bo najmanj šest do sedem tisoč mladit od manjšim številu delovnih mest ter poklicnem in prostorskem neskladju med ponudbo in povpraševanjem še povečalo armado brezposelnih. Po ocenah zveze skupnosti za zaposlovanje bo ob koncu prihodnjega leta v naši republiki od 30.000 do 35.000 brezposelnih, če bo prišlo do ostrejšega sproščanja presežkov delavcev v delovnih organizacijah.

Če pa takšnih preobratov v gospodarstvu ne bo, če bomo o tržnem gospodarstvu bolj ali manj le govorili, bodo presežki delavcev ostali še naprej prikriti. Še naprej bomo ohranjali nizko produktivnost dela in umetno vzdrževali slabo izobrazbeno sestavo zaposlenih. To hkrati pomeni, da bo kadeš še naprej predstavljal bistveno oviro za kakovostnejši preustroj gospodarstva. Brezposelnost bodo v tem primeru povečevali predvsem mladi. Povprečna raven brezposelnosti bo v tem primeru okrog 29.000 oseb, konec leta pa bo dosegla okoli 32.000 odkrito brezposelnih.

Če na kratko strnemo, v prihodnjem obdobju prihajata na področju zaposlovanja v ospredje dve značilnosti: nadaljnje padanje obsega zaposlenosti tako v gospodarstvu kot v družbenih dejavnostih in povečevanje brezposelnih, še posebej mladit, ki prihajajo iz izobraževalnega procesa. Skratka, velik obseg podzaposlenosti in nizka strokovna raven kot dediščina dolgotrajnega ekstenzivnega zaposlovanja sta glavni cikli produktivnega zaposlovanja mladit. Skrajni čas je torej, da tudi v zaposlovanju začnemo globlje posege, ki bodo omogočili mladim, še posebej izobraženim, ustrezno delo in mesto v družbi.

Marija Frančeškin

Kako izgubljajo zmagovalci

Toliko časa načrtovana in tolikokrat preložena seja kosovske partije je torej za nami. In če se sploh spleta vprašati, kaj je po njej ostalo, je prvi odgovor na dlani – zelo grenak okus v grlu.

Jugoslovanska javnost namreč prav dobro ve, kaj in kako se je pletlo pred to sejo. Srbsko vodstvo z vso svojo spremljajočo suito je bilo kar se da jasno. Mitinji so super zadeva, ljudska, demokratična, jugoslovanska, svobodoljubna... če množice kričijo »dol s tem in tem«, ta in ta pač nima več kaj iskati. Čimprej naj se pobere. Kogar pa podprejo, je kajpak naš človek, pravi možak. Če zahtevajo, naj se ta institucija zruši, je to toliko, kot da je že ni več, sicer... Sicer se ve, nekdo se igra z voljo ljudstva in to ne gre.

Tašna logika ni dobila vselej in povsod navdušene podpore. Vse skromne in plašne pomisleke, češ da je vendarle treba nekaj dati tudi na institucije sistema pa da je treba na mitinge vendarle malce popaziti, saj na njih kričijo tudi precej sumljive stvari, protiustavne, krvoločne, napadalne – no, vse te pomisleke je srbska garnitura odpihnila z levo roko: vsi ti očitki so nerazumevanje, nepoznavanje, pomanjkanje političnega posluha za pravo vsebino novega gibanja ljudskih množic ali morda še enostavno strah za svoje birokratske riti.

Ali se človek strinja ali ne, nekaj mora vendarle priznati. Do tu je zgodba vsaj logična, no logično pripravljena in vodena. Z dogodki, ki so povzročili omenjeno sejo kosovskega komiteja ZK, pa se še ta logika podre. Srbski štab se je znašel pred kočljivo uganko.

Kaj za vruga storiti zdaj, ko so njihov špil zaigrale druge množice, tokrat albanske? In zaigrale so ga po vseh pravih umetnostih. Množični zbori, na katerih so ljudje izražali vso podporo svojemu in jugoslovanskemu (!) vodstvu, so bili mirni, dostojanstveni itd. itd. v novi, a hitro in dodobra utrjeni terminologiji. Tudi gesla, pisana ali vzključana, so bila tiste vrste, s katerimi je težko obračunavati. Vzključalo se je pač Titu, partiji, Jugoslaviji, bratstvu, enotnosti, Azemu, Kaquših, svoji pokrajini, ustavi, ki jo je podpisal Tito...

Kaj naj bi potemtakem naredili Srbi?! Če bi bilo vse tako, kot bi moralo biti – bi ne mogli narediti nič, prav nič. Tiho bi morali pogoltniti cmok, ki so ga zamesili sami, ne računajoč na to, da bo običal tudi v njihovem grlu.

Ker pa ni vse tako, kot bi moralo biti, ker so Srbi ta hip na pohodu, ker so bolj agresivni in nošeni na valu zmagovalstva – si pač niso belili glav, kako in

kaj. Enostavno so pribili – že res, da so gesla v redu, ker pa jih kričijo Albanci, so zlagana, hinavska in za njim tiči čisto nekaj drugega! Končno pa, kaj je sploh to, da vzključajo vsem mogočim svojim in jugoslovanskim forumom ter posameznikom, nič pa ne norijo od navdušenja nad srbskim CK in Miloševićem?! Kontrarevolucija!

Vam je torej jasno! Ni? Nič čudnega. Je? Potem je prav. In če človek še nekako razume takšno srbsko stališče, če pogoltni ta neverjetno nesramni cinizem, težko brez grenkobe požre obnašanje albanskega vodstva. Kaj se le dogaja v človeku, ki mu množice tako navdušeno kličejo, ki mu tako enoglasno zaupajo in od njega dobesedno terjajo naj jih vodi – pa mora odstopiti! In kaj se dogaja v glavah in dušah ljudi, članov tega partijskega foruma, ki morajo iti v tak kompromis, kot je sklep seje, o kateri pišemo: množični zbori na Kosovu so bili na začetku dobri in lepi, na koncu pa so kar naenkrat postali grdi, slabi...

Dogaja se verjetno to, kar čutimo včasih tudi

sami. Se vedno se je namreč zadrževanje o nujnosti kompromisa, o politični stvarnosti, o edinem možnem in podobna pletenčenja – izkazalo za usoden, dolgoročen, kar zgodovinski poraz. In to so porazi, ki tolčejo vse, tudi navidezne zmagovalce.

Ciril Brajer

Brez patrona

Med tistimi temeljnimi organizacijami Turistične organizacije Portorož, ki so že dlje časa razmišljale o osamosvojitvi in so se pripravile na novo zakonodajo, je vsekakor portoroška Igralnica. Po sklepu delavskega sveta so delavci te temeljne organizacije poskrbeli za referendum, na katerem so se pred dnevi odločili za izločitev iz Turistične organizacije Portorož. Referenduma se je udeležilo 305 delavcev, kar 291 pa jih je glasovalo za osamosvojitve. Odločitev ni presenetila takorekoč nikogar, saj so samoupravni organi Igralnice razpisali referendum po več kot letu dni razprav in na temelju skrbno izdelanega elaborata.

Igralnica, po novem Portorožturist, se bo kot samostojna delovna organizacija prilagodila novemu zakonu o podjetjih, imela pa bo tele delovne enote: igralnico, marino s športno-rekreacijskim centrom, letališče in gostinstvo. Tudi vnaprej bo TOP opravljala za Portorožturist marsikatera skupna opravila, sicer pa je potrebno ob tem poudariti, da odcepitev Igralnice nikakor ne pomeni konca dosedanjega sodelovanja turističnih organizacij na slovenski obali.

»Ne gre za razbijanje, temveč za sodelovanje na višji kakovostni ravni,« pravi Anton Spinelli, direktor Portorožturista. »Ob večji samostojnosti bo naša delovna organizacija lahko enakopravneje združevala delo in sredstva z drugimi turističnimi združenji in dejavnostmi. Sicer pa je zamisel, da bi v okviru Igralnice organizirali kar se da večji del turistične infrastrukture, že precej stara. Z reorganizacijo se seveda ne oddaljujemo od tistih skupnih opravil, ki jih nameravamo združevati z drugimi v Turistični organizaciji Portorož. Gre za nastopanje na tujih trgih, za usklajevanje razvojnih programov, avtomatsko obdelavo podatkov, za skupno finančno službo in podobno.«

Ob vsem tem je jasno, da bo šla po sledeh portoroške Igralnice še kakšna druga temeljna organizacija Turistične organizacije Portorož. Tako so se za referendum o odcepitvi že odločili delavci lipiške Kobilarne pa tudi v nekaterih drugih tozidih noč in dan tuhtajo, kako bi se organizirali v prihodnje, da bi prišle bolj do veljave njihove želje in da jim vsakdanje trdo delo ne bi zagotavljalo zgolj preživetja.

Andrej Ulaga

Povzemamo

Mikulčeve ideološke barikade

Znani ljubljanski ekonomist dr. Bogomir Kovač v 51. št. Mladine napoveduje in dokazuje kolaps ekonomske reforme, takšne, kot jo pripravlja Mikulčeva komisija. Povzemamo nekatere najpomembnejše misli.

Socializem po svoji vsebini temelji na napačnih predpostavkah in neuresničljivih družbenih načelih, zato je v bistvu vsako njegovo reformiranje skrajno problematično. Dokumenti Mikulčeve reformne komisije so ostali pred klasičnim Rubikonom dosedanjega socialističnega reformiranja: ekonomska reforma (tržno gospodarstvo) ni mogoča brez politične reforme (politične demokratizacije in liberalizacije oziroma brez opustitve komunistične ideologije socializma-komunizma).

Vstop v normalno družbo, ki temelji na štirih temeljih – tržnem gospodarstvu, pravni državi, socialni državi in civilni družbi – je namreč mogoč šele onkraj socialistične paradigme in njenih nosilcev. Zato je osrednji arhitekt (subjekt) reforme – partija – v povsem nemogočem položaju: če vztraja pri svoji vlogi politične avantgarde in družbenega inženiringa, potem je reforma socialistične družbe nemogoča in nasprotno – družbena prenova lahko uspeva samo z opuščanjem komunistične ideologije in vodilne vloge partije.

Družba – kakršna koli že – mora rešiti dva politično ekonomska problema: problem alokacije in distribucije ekonomskih in političnih dobrin oziroma problem ekonomske učinkovitosti in politične pravičnosti. V dosedanjem civilizacijskem razvoju sta se razvila dva komplementarna družbena mehanizma, ki sta s svojimi institucijami najbolj ustrezala tem zahtevam. Trg je najbolj reševal problem alokacije in ekonomske učinkovitosti, demokracija pa problem distribucije in pravičnosti. Izhodišče socialističnega ideološkega projekta komunistov predstavlja svojevrsten družbeni inženiring, ki vsak družbeni razvoj in vse družbene spremembe razume kot napredovanje k socializmu – komunizmu. Socializem je s tega vidika zgolj instrument partijske osvojitve in ohranitve družbene oblasti, ki zahteva tudi drugačne kriterije družbenosti nove socialistične skupnosti: socialno enakost na političnem področju in družbeno lastnino na ekonomskem področju. Vsaka reforma, ki temelji na tržnih institucijah (kapitalu, zasebni lastnini, podjetništvu, profitnem motivu...) v temelju nasprotuje vrednostnim opredelitvam socializma, zato se tržno gospodarstvo in komunistični projekt socializma medsebojno izključujeta.

Komunistične oblasti vidijo temeljni problem svoje politične legitimnosti v ekonomski neučinkovitosti planskotrznem, redistributivnem gospodarstvu, zato si prizadevajo za maksimalistično varianto družbenih sprememb: ohraniti politično oblast partije in pravičnost njene socialistične vizije, hkrati pa doseči večjo ekonomsko učinkovitost s tržnimi, kapitalističnimi institucijami. Ker pa se je partija doslej vedno legitimirala z antikapitalistično ideologijo, ji kakršnokoli zamenjavanje republikalizacije socializma s restavracijo kapitalizma izpodbija politična tla in ogroža njen zgodovinski avantgardizem. Zato se v novi reformni ideologiji oprime starega oblastnega trika: vse, kar počne partija, je dobro, vse, kar je dobro, je družbeno napredno, vse, kar je napredno, je socializem.

Takšna politična ideologija reformnega socializma le stežka prikriva svojo enostranskost in

luknjičavost, kar najbolje dokazujejo reformni dokumenti Mikulčeve komisije in prvi osnutki izvedbenih aktov, ki jih vlada ponuja skupščini. Komisija kajpak nikoli ni smela (niti mogla) preseči omenjenih socialističnih paradoksov (nezdržljivost tržnega gospodarstva in komunističnega projekta socializma) in sistematičnih blokad, ki jih politične oblasti vedno znova postavljajo pred socialne reformatorje. Tako ni znan politično ekonomski okvir, do kod sme seči reforma, da ne bi ogrozila obstoječe delitve politične moči in formalne državne ureditve. Pri iskanju rešitev se politizira ekonomsko znanost, namesto da bi politično odločanje med strokovno konsistentnimi alternativnimi predlogi reforme postalo bolj znanstveno. Kljub neresljivosti domače naloge so komisija in podkomisije imele premalo časa za resno strokovno delo, zato so namesto strokovnih rešitev pogosto dajale le med seboj neusklajene politično obarvane idejne smernice. Državna administracija, ki že desetletja anonimno pripravljala sklepne dokumente, je notorično nesposobna, da bi dojela bistvo reforme in reformne smernice komisij, zato so sistemski zakoni povsem neuporabni v gospodarski praksi.

Reformatorji so postavili izhodišče reforme na raven podjetja, v prenašanje ekonomskih funkcij iz države na kolektivno lastnino podjetja in na podjetništvo. S tem se načeloma spreminjata dve temeljni postavki dosedanjega normativnega sistema, družbena lastnina in samoupravljanje. Toda, kot nadaljuje Kovač, sistemske rešitve za temeljni kamen reforme, za družbeno lastnino ni, zato ostaja le neopredeljeno upanje, da bodo družbeno lastnino čim hitreje nadomestile druge oblike lastnine. Vendar programa reprivatizacije in republikalizacije družbene lastnine trenutno ne predvideva noben politični akt... Zmeda vlada tudi pri razreševanju vloge samoupravljanja. Če predlagane rešitve reformatorjev razumemo v tržnem smislu, so ogroženi temelji samoupravnega socializma, za katere se še vedno zavzemajo v izhodiščnih opredelitvah reforme in političnih opredelitvah vlade in partijskih ideologov.

Smisel ekonomskih reform je v odgovoru na vprašanje, kako politično dostojno in ekonomsko znosno zaživeti socialno tržno gospodarstvo, s katerim se ponaša evropska civilizacija. Za to pa potrebujemo operativni program merkantilizacije redistributivnega gospodarstva in ne idejne platforme o nejasnih političnih zmesih tržnih institucij in socialistične utopije. Potrebujemo spremembo politične filozofije in vrednostnega sistema, ki dosedanjih zablod ne bo povzdigoval na piedestal zgodovinske nujnosti in še nerealizirane prihodnosti, temveč bo izhajal iz civilizacijskih temeljev zgodovinsko uspešnih in perspektivnih sistemov in državnih ureditev. Potrebujemo politično svobodo za avtonomno izbiro ekonomskega sistema in pravni red za tržno spoštovanje »pacta sunt servanda«. Potrebujemo torej tisto, česar nam nova reforma ne more ponuditi – novo politično formo, v kateri lahko šele zaživi gospodarski preustroj naše družbe.

Skrajšal: R. B.

Cena obroka med delom za november

Novembra je bil najvišji možni regres iz drugih poslovnih stroškov 76.835 din na delavca (Uradni list SRS, št. 32/88). Primerjava pokaže, da regres novembra ni pokril ekonomske cene normativnega obroka za delavce na težkih in zelo težkih delih. Delavcem na srednje težkih delih, ki jih je v Sloveniji največ, zadostuje regres za kritje normativnega obroka samo tam, kjer ga organizirajo s 60% pribitkom na stroške živil.

Odbor podpisnikov družbenega dogovora o dohodku je določil novo vrednost najvišjega možnega regresa iz drugih poslovnih stroškov v višini 98.520 din, kar bo objavljeno v Uradnem listu SRS, št. 42/88, in se začne uporabljati dan po objavi.

Po modelu za računanje iz strokovnih podlag (Knjižnica sindikata št. 58/83) je veljal normiran obrok med delom po povprečnih cenah v Sloveniji, novembra 1988

Vrsta obroka glede	Materialni	Cena v din vkluč. z režijo za pri.		
na težavnost dela	stroški	60%	80%	100%
	na dna			
I. lahko (2100KJ)	1700	2720	3060	3400
II. srednje (3140KJ)	2000	3200	3600	4000
III. težko (3780KJ)	2400	3840	4320	4800
IV. zelo težko (4620KJ)	2800	4480	5040	5600
	na mesec			
I.	37400	59840	67320	74800
II.	44000	70400	79200	88000
III.	52800	84480	95040	105600
IV.	61600	98560	110880	123200

SDK o letošnjem poslovanju slovenskega gospodarstva

NI ZAGOTOVILA ZA IZBOLJŠANJE

Poslovni rezultati slovenskega gospodarstva za devet mesecev letošnjega leta dokazujejo polom maja letos zastavljene gospodarske politike stabilizacije. Ob tem vse kaže, da do konca leta ne bo moč doseči niti nedavnih previdno postavljenih ocen o enoodstotnem zaostajanju rasti proizvodnje v primerjavi z lansko. O tem, da bi dosegli resolucijski cilj, 2,4-odstotno rast v posameznih dejavnostih, na primer v kmetijstvu, pa še precej večjo rast proizvodnje in pridelave, pa že dolgo ni več upanja niti med največjimi optimisti. Kaže torej, da letošnji dosežki niso korak nazaj, s katerim bi gospodarstvo vzelo zalet, ampak le dokaz, da jugoslovanska gospodarska politika še vedno ne daje nobenega zagotovila, da bi se gospodarski položaj v prihodnje kaj izboljšal.

Dodatna podpora tej trditvi je tudi konec oktobra sprejeta sprememba zakona o celotnem prihodku in dohodku. Ta dopušča podjetjem, da ne opravijo revalorizacije amortizacije in obratnih sredstev. To pomeni manjše stroške za to, hkrati pa tudi boljše finančne izide poslovanja. Čeprav iz podatkov o periodičnih obračunih SDK ni mogla razbrati, koliko podjetij je to možnost izkoristilo, je moč trditi, da se realnost ugotavljanja finančnih rezultatov vse bolj odmiha. To se dogaja v času, ko politika vse bolj prisega na realno vrednotenje vseh proizvodnih dejavnikov, tudi s stvarnim prikazom rezultatov poslovanja, da bi tako ločevali gospodarsko rdnje od plev in postavili temelje za preustroj gospodarstva.

Da je gospodarstvo čedalje bolj mrtvoudno, kljub skrajni zariplosti vlade od silnega dajanja umetnega dihanja, dokazujejo tudi podatki o novoustanovljenih delovnih organizacijah. Resda je tu viden napredek, vendar – kakšen! V devetih mesecih je v ustanavljanju ali poskusni proizvodnji, reči in piši, 26 novih podjetij, kar tri več kot leto prej (v devetih mesecih). To je manj kot odstotek vseh tozdov in enovitih DO v Sloveniji ta hip! Strašansko propulzivno in dinamično gospodarstvo...

Poročilo SDK pravi, da še nikoli ni bilo tako močnega vpliva gospodarske politike na finančne rezultate kakor letos in pri tem misli predvsem na majske ukrepe. To drži, lahko pa bi tudi rekli, da gibanje proizvodnje, rast cen in inflacija še nikoli niso bili toliko večji od želja naše ekonomske politike. Edino, s čimer se ta politika letos lahko hvali (pa je to močno pretirana beseda!) je izvoz. Vendar se tudi ta umirja, ker, kot kaže, proizvajalcem še vedno, kljub izredni rasti cen, uspeva kar dobro vnovčevati svoje izdelke na domačem trgu. Ker smo že omenili nizko rast proizvodnje, dodajmo še, da so v najslabšem položaju v Sloveniji ravno najbolj številno zastopane dejavnosti, kot so kovinsko predelovalna, elektrotehnika, tekstilna in obutvena industrija ter trgovina. Kmetijstvo naj bi po resoluciji povečalo proizvodnjo za okoli 4%, po devetih mesecih pa je ta nižja od lanske devetmesečne za 8 odstotkov...

Hvalimo se z izvozom

Zaradi vsega tega so nastali tudi precejšnji premiki

pri oblikovanju celotnega prihodka. Močno se je povečal delež izvoznih zaslužkov, vendar bolj na račun padanja vrednosti dinarja kot pa večanja izvoza. Precej prihodka, pa podjetja ustvarijo s posojanjem denarja. Obresti so skoraj trikrat večje kakor v devetih mesecih lani. Porabljena sredstva se po rasti vse bolj približujejo rasti celotnega prihodka. Zdaj zaostajajo le še za 2,3-odstotne točke. Zanimivo je, da drugega učinka, razen vse bolj nerealnega prikaza finančnega poslovanja, omenjena sprememba zakona o celotnem prihodku in dohodku glede obračunavanja revalorizacije amortizacije in obratnih sredstev ni imela. Sile, ki so delovale na povečanje revalorizacijskih

spodarstvo ustvarilo za 10.406 milijard dinarjev dohodka ali za 183,5% več kakor v enakem obdobju lani. Na njegovo razporeditev so letos pomembnejše od drugih dejavnikov vplivali omejevanje porabe in sistem revalorizacije dinarskih obveznosti ter politika realnih obrestnih mer. Zlasti neposreden in v zadnjih mesecih zelo močan je vpliv revalorizacije obveznosti in obračuna realnih obresti. Zdaj se je začela kazati z vso svojo težko neugodna sestava financiranja premoženja združenega dela.

Realne obresti izničile privarčevano

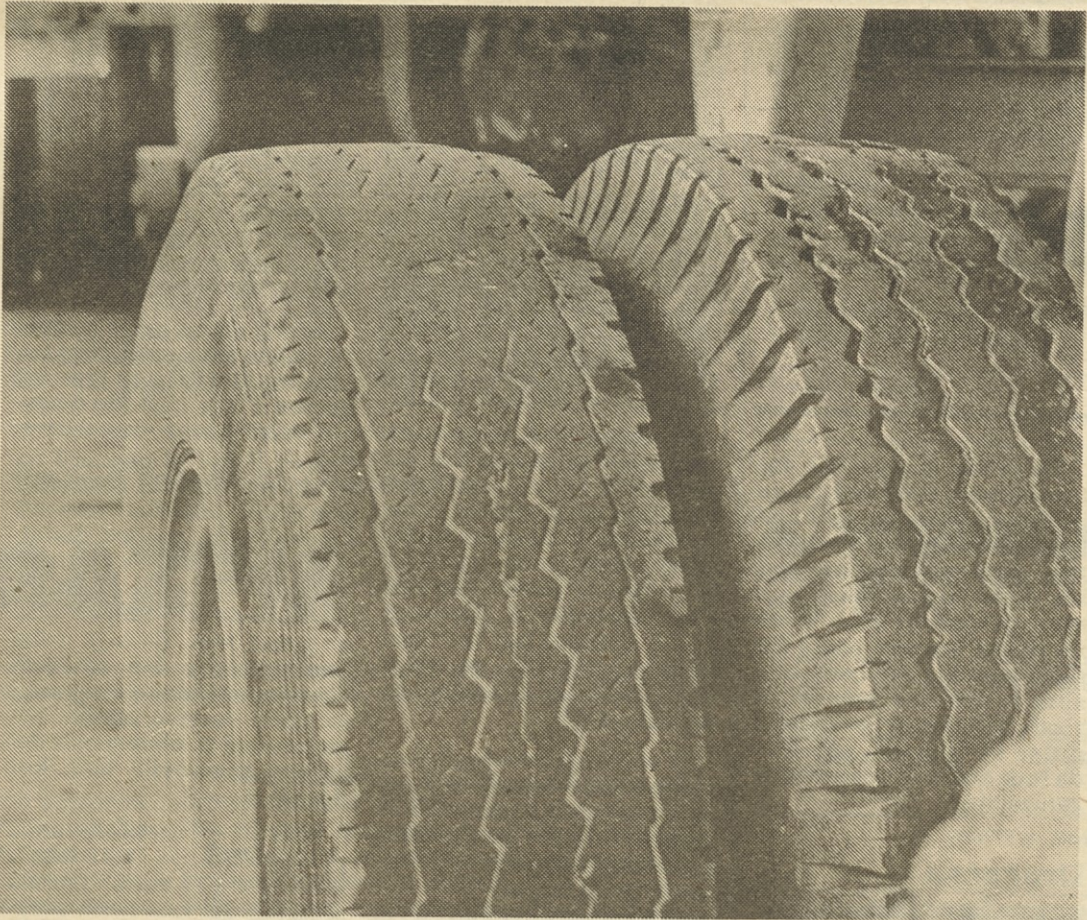
Realne obresti so izničile vse ugodne vplive omejevanja porabe na akumulativnost podjetij. Delež čistih osebnih dohodkov in sredstev neposredne skupne porabe v dohodku se je zmanjšal za 3,4 odstotne točke, delež obračunanih obveznosti za skupno in splošno družbeno porabo je manjši za 1,6 odstotne točke, delež realnih obresti v dohodku pa je večji za 5 odstotnih točk. Obresti so letos 4,6-krat več-

pa za 2,6 odstotne točke nižji od devetmesečnega v letu 1985... Kaj prida ugodni pa seveda tudi letošnji rezultati niso. Akumulativnost je vprašljiva (glede na pomen za prestrukturiranje) zaradi izredno visoke rasti cen uvožene opreme in gradbenega materiala pa tudi zaradi povečanja letnih stopenj razpolaganja s sredstvi za skupne in splošne družbene potrebe in za izplačilo bruto OD.

Likvidnost boljša – finančna disciplina slaba

O gospodarjenju s sredstvi samo toliko: likvidnostnih težav v tretjem trimesečju je bilo manj kot prej, prav tako blokad žiro računov nad pet dni. Likvidnost je boljša, finančna nedisciplina pa še vedno zelo velika. Terjatve do kupcev so bile po devetih mesecih za 24 odstotnih točk nad rastjo obsega poslovanja, večja pa je tudi rast obveznosti do dobaviteljev. Dobro je le, da se je zaustavilo zmanjševanje deleža kritih terjatev. Hkrati se skrajšujejo roki za plačilo terjatev. Drugače pa je s terjatvami do kupcev v tujini, doba izplačil ostaja skorajda nespremenjena. Obseg posojil se realno ne povečuje, pač pa samo nominalno, zaloge pa se povečujejo počasneje kot cene industrijskih izdelkov, ki so podlaga za njihovo revalorizacijo, in tudi počasneje kot obseg poslovanja.

Na koncu o izgubarjih: teh je bilo letos v devetih mesecih 220, kar je za 92 manj kot lani ob tem času in 22 manj kakor ob letošnjem polletju. Celotna izguba 374,5 milijarde din pa je za 70% višja od

stroškov, so bile številnejše in močnejše od naštetih olajšav. Med porabljenimi sredstvi velja omeniti še iz obračunskega obdobja v obdobje hitrejše rast porabljenih surovin in materiala, ki že vse leto presega rast celotnega prihodka in to brez neposrednih učinkov revalorizacije porabljenih zalog surovin in materiala. Stroški za surovine in material rastejo mnogo hitreje kot vsi drugi materialni stroški (energija, transport, storitve). Amortizacija se v sestavi stroškov skorajda ne menja, vendar je izredno nizka, saj je njena rast skupaj z revalorizirano amortizacijo za 24,6-odstotna nižja od rasti celotnega prihodka.

V devetih mesecih je go-

je kot v devetih mesecih lani. Osebnih dohodki sicer presegajo dovoljeno mejo 132-odstotnega povečanja, toda na SDK menijo, da je treba pri tem upoštevati, da se v 136 odstotni rasti skrivajo tudi osebni dohodki tistih podjetij, ki jim zakon dovoljuje višjo rast OD zaradi uspešnosti.

Rast akumulacije je za 5,3 odstotka nižja od rasti dohodka, njen delež v sestavi pa se je zmanjšal za desetino odstotka. Čeprav o kakšni krepitvi akumulativnosti gospodarstva ne moremo govoriti, je dobro vsaj to, da se je padanje iz preteklih let bistveno zmanjšalo. Lani je bil delež akumulacije v dohodku za 5 odstotnih točk nižji, kot leto prej, leta 1986

lanske devetmesečne oziroma za 35% od letošnje ob polletju. Substančno izgubo (porabljena sredstva so večja od celotnega prihodka) je izkazalo 17 podjetij v skupnem znesku 20 milijard. Ta je dvakrat večja kot ob polletju! Telematika s 6 milijardami, Avtomontaža s 3,8 milijarde, Ina Nafta Lendava z 2,8 milijarde, Mikroelektronika z 2,8 milijarde so največji izgube. Železniško gospodarstvo, 67 milijard, sozd Iskra 65 milijard, sozd Slovenske železarne 45 milijard, TAM 23 milijard, Avtomontaža 18, sozd EGS 15,6, sozd ZPS 15 milijard in tako dalje. Pri izgubarjih je zaposlenih 76481 delavcev.

Priredil: Boris Rugelj

Ob ljubljanskem procesu proti četverici

DA ŽRTVE NE BI BILE ZAMAN

Po nedavnem sestanku skupine delegatov vseh zborov republiške skupščine za celovito proučitev okoliščin in posledic sodnega procesa proti četverici v Ljubljani se nehoti vsiljuje vprašanje: kam nas pravzaprav vodi razgaljanje njegovega ozadja? Pri iskanju odgovora bi najprej veljalo zavrniti vse tiste, ki so prepričani, da so zdaj pred nami usodnejša vprašanja od tega procesa in da dajemo (Slovenci) tej zadevi prevelik pomen. Takšna razmišljanja gredo pač, hočeš nočeš, na mlin tistih sil, ki težijo k statusu quo, če že ne k retrogardnim procesom v družbi. Na drugi strani pa postaja vse bolj očitno, da delo omenjene skupine kot tudi številna druga prizadevanja za odstranitev številnih tančic s tega procesa ne moremo jemati za samosvojo igro, temveč predvsem kot tisti sektor na široki fronti demokratičnih sil, katerega usoda je bistvenega pomena za njihov dokončni preboj.

Ljubljanski proces proti četverici mnogi primerjajo z znano »afero Dreyfus«, v kateri je bil oficir francoske armade židovskega rodu Alfred Dreyfus leta 1894 obsojen zaradi veleizdaje, potem pa zaradi številnih protestov demokratične javnosti v Franciji in po vsem svetu leta 1899 pomiloščen, oproščen, rehabilitiran pa šele leta 1906. Ugotovili so namreč, da je bilo dokazno gradivo zoper Dreyfusa potvorjeno. Vojaški (pravosodni) organi štejejo kajpak te primerjave za zlonamerne, kar pomeni, da ne vidijo nič skupnega med ljubljanskim procesom in omenjeno afero pred skoraj sto leti. Dejstva govore drugače. Vrsta prvin govori v prid trditvi, da omenjene primerjave le niso tako iz trte izvite, kot mislijo nekateri. Omenimo (po našem mnenju) le tri bistvene, in sicer: Alfred Dreyfus je bil edini žid v poveljstvu takratne francoske armade in obsojen je bil v času eskaliranega antisemitskega razpoloženja v Franciji, pomiloščen, oproščen in rehabilitiran je bil zaradi močnih protestov demokratične javnosti (med mnogimi se je zanj zavzel Emil Zola v znamenitem spisu »J'accuse«) (»Obtožujem, 1898), za kar si je prislužil leto dni zapora in je bil prisiljen zbežati v Anglijo), dokončno rehabilitiran pa je bil šele leta 1906, torej po 12 letih.

Če zavrtimo kolo te naše mučne zgodovine samo za nekaj mesecev nazaj, bomo kaj hitro lahko ugotovili, da so varnostnopolitične ocene na najvišji ravni v Beogradu pred aretacijami Borštnerja, Janše in Tasića govorile o kontrarevoluciji in specialni vojni proti JLA v Sloveniji. Tiste čase se je v Jugoslaviji ustvarjalo izrazito protislovensko razpoloženje, ki traja še danes. Takoj po aretacijah se je v Sloveniji oblikovala močna demokratična javnost, ki je protestirala in zahtevala (najprej) izpustitev aretiranih in korekten sodni postopek, potem pa oprostitev obtoženih, kar počne še danes. Odlok slovenske skupščine o imenovanju skupine delegatov za celovito proučitev okoliščin in posledic omenjenega sodnega procesa slej ko prej lahko jemljemo kot rezultat pritiskov demokratične javnosti. Scenarija obeh afer sta si torej vsaj do tu podobna kot jajc jajcu, kar pomeni, da z njunimi primerjavami ne moremo opraviti z zamahom roke. Na tej točki pa se postavlja še eno vprašanje: ali bo tudi nadaljevanje ljubljanskega procesa teklo po francoskem zgledu?

Sodeč po tistem, kar smo slišali na sestanku skupine skupščinskih delegatov, je vsekakor moč reči, da »celovita proučitev okoliščin in posledic ljubljanskega procesa proti četverici« v nobenem primeru ne bo opravljena čez noč. Tembolj, če računamo na to, da se še vedno porajajo vprašanja o sami identiteti inkriminiranega vojaškega dokumenta, kar pomeni, da je delo skupine delegatov praktično še vedno na začetku. Še bolj zanimivo od vprašanja, kdaj bodo delegati končali svoje delo, pa je, kdaj bodo obsojeni na svoji koži občutili takšne ali drugačne rezultate teh njihovih izsledkov. Bo to čez pet ali celo dvanajst let, če se znova vrnemo na Dreyfusa?

Dokončnega odgovora na to vprašanje zdaj seveda nihče ne more ponuditi. Toda nekaj je moč trditi že danes; morebitna oprostitev in rehabilitacija obsojenih sta neločljivo povezani z usodo razvoja demokracije v Jugoslaviji. Vanj pa upamo. Ponuja nam ga prav omenjena skupina skupščinskih delegatov, ki je že »zaslišala« člana predsedstva SFRJ Staneta Dolanca. Že v kratkem naj bi pred njo spregovoril Milan Kučan, Janez Stanovnik in France Popit. Pred skupino delegatov naj bi se ponovno znašel Stane Dolanc, poleg njega pa še Tomaž Ertl, Miran Frumen, Ivan Eržen in Milan Domadenik z republiškega sekretariata za notranje zadeve. Ali nam vsa ta povabila in velika verjetnost, da bodo tudi realizirana, ne pričajo, da smo že zakoračili v čas temeljitih političnih sprememb. Tisto, kar se je morebiti komu še na začetku letošnjega leta zdelo neverjetno, postaja danes politična stvarnost: oblast ni več samosvoj segment nad družbo, ki je odgovoren predvsem samemu sebi, temveč družbeni organ, ki je za svoja dejanja odgovoren tistim, v imenu katerih vlada. To je dosežek slovenske pomladi, ki ga ne gre podcenjevati. Upati je le, da bo imel ta dosežek daljnosežne posledice tudi v Jugoslaviji, od česar je precej odvisna njena prihodnost. Tako bomo čez čas lahko rekli, da ljubljanski proces ni bil eksces, temveč prejel zakonitost našega demokratičnega razvoja in da (kar je bistveno) njene žrtve niso bile zaman, kar si po vsej verjetnosti same še najbolj žele in česa danes, žal, še mnogi ne morejo dojeti.

Ivo Kuljaj

Brane Mišič, član predsedstva RS ZSS, na seji RS ZSS, 24. novembra 1988

AKTUALNA VPRAŠANJA DELITVE

Z obravnavo gradiva Aktualna vprašanja delitve in sprejemom stališč, usmeritev in zahtev sindikata ne bodo premagane vse težave na tem izredno zahtevnem in kompleksnem področju reprodukcije sistema. Namen današnje seje je, da se opredelimo do nekaterih dilem in odprtih vprašanj ter sprejmemo obveznosti in naloge pri uveljavljanju gospodarske reforme in prenove sindikata, začrtane na razširjeni seji RS ZSS.

Spremembe v gospodarski ureditvi zahtevajo redefinicijo mesta in vloge sindikata v razvoju in dograjevanju družbenoekonomskih odnosov. Zato ni naš namen preveč ozirati se v preteklost in vse probleme ter rešitve, s katerimi smo se srečevali v preteklosti. Državno linearno poseganje in urejanje osebnih dohodkov se je vselej pokazalo za neustrezno in nespodbudno. Vselej so se našla opravičila v »neracionalnem« ravnanju gospodarstva. Pri tem pa je precej drugih in nujno potrebnih ukrepov ostajalo nedorečenih, obremenitve dohodka so se povečevale, inflacija je postajala hiperinflacija. Priprisan sem, da bi več koristi

prinesli celoviti protiinflacijski ukrepi kot pa represije na osebnih dohodkih. Čim višja je stopnja inflacije in čim bolj so učinki inflacije neenakomerno porazdeljeni po dejavnostih, uvoznikih, izvoznikih, tem bolj vplivi inflacije prispevajo k deformaciji načela delitve po delu in rezultatih dela. Praksa in zgodovina sta pokazali, da je administrativna in centralna regulacija lahko izjemno in začasno pomožno sredstvo, ne pa stalen obrazec. Stvari se same po sebi ne bodo spremenile, potreben je dolgoročni in stabilen sistem upravljanja. In če ugotovim, da ne gre samo za to, da bi stvari spoznavali, ampak tudi spreminjali, je skrajni čas, da si začnemo postavljati vprašanje, kako bi kaj dosegli. Govoriti v sedanjem trenutku o osebnih dohodkih pomeni govoriti o stvari, ki nam je blizu, je del naše vsakdanjosti, ki zanima prav vsakogar, kajti v skoraj slehernemu delavcu opredeljuje gnotno blaginjo. Hkrati pa velja ugotoviti, da je večina delavcev nezadovoljna z osebnimi dohodki. Inflacija rušilno deluje na stimulacijo in motivacijo. Osebnih dohodkov se v enem letu podvojijo, njihova kupna moč

pada. Vsega tega pa delavec ne more razumeti ali pa zelo težko razume.

Pri snovanju projekta delitve kot podsistema reprodukcije se s spremembami gospodarskega sistema odpirajo možnosti za realno vrednotenje proizvodnih dejavnikov, uveljavljanje tržnih meril, ki najustrezneje ločijo uspešnost od neuspešnosti, delo od nedela. Menim, da v nobenem stvarnem gospodarstvu ne prihaja do popolnih premikov od ene k drugi koncepciji, da je zato nujna strategija prehodnega obdobja, če naj bo prehod uspešen. V tem prehodnem obdobju se bo sindikat pojavil v dvojni vlogi in nalogi.

Prvič: predlaga in sklepa kolektivne pogodbe za delavce pri obrtnikih in v podjetjih z mešano lastnino in varuje interese teh delavcev, ki izhajajo iz dela in v zvezi z delom;

in drugič: sodeluje pri oblikovanju meril družbenega usmerjanja. Strinjamo se, da mora ta prva v razmerah delovanja tržnih zakonitosti izgubljati svoj prehodni pomen.

Če opredeljujem tak položaj sindikata v prehodnem

obdobju za poslovanje organizacij združenega dela, potem mislim na načelna, vnaprej znana pravila pri delitvi in razporejanju dohodka. Pristajati na koncept družbenega dogovarjanja ali samoupravnega sporazumevanja s podobnim in »samoupravnim« instrumentarijem pomeni v praktični zasnovi reproducirati dosedanje stanje tako, da se določila zakona nadomestijo z enako ali blažjo obliko predpisovanja, kar je v nasprotju z zahtevo po deregulaciji ter krepitvi samostojnosti in odgovornosti posameznih subjektov. To bi nas onemogočilo pri izpolnjevanju sklepov in zahtev razširjene seje RS ZSS, ki so se na področju delitve začele uresničevati (najnižji osebni dohodek, minimalne zahteve sindikalne liste, razbremenjevanje gospodarstva). V tem obdobju in z uveljavljanjem trga pa mora po mojem mnenju, sindikat pripraviti in uveljaviti svojo strategijo za zaščito pravic delavcev, ki izhajajo iz dela in v zvezi z delom.

Sindikat kot organizacija članstva se ne more odreči možnosti, da se približa delavcem in njihovim zahtevam, da njihove interese zastopa in varuje. Taka vsebinska opredelitev je nakazana v stališčih sindikata pri obravnavi osnutka zakona o podjetjih in predlogu za uveljavljanje kolektivne (kolektivnih) pogodbe ali podobne listine. To poudarjamo tudi zato, ker se je v dosedanjih zakonskih rešitvah upravljalna funkcija povsem zmanjšala, večji poudarek je dan upravljanju s kapitalom. Pri vsem tem pa ne bomo prezrli ravnanja

razvitega dela sveta, kjer se vse bolj uveljavljajo težnje samoupravnega družbeno-ekonomskega odnosa, ki se kaže v vse večji udeležbi zaposlenih v upravljanju podjetij.

Vse, kar sem doslej omenil, velja zlasti za določanje mase sredstev za osebne dohodke na ravni organizacije – podjetja. Notranja delitev oziroma delitev osebnih dohodkov na posameznega delavca v prehodnem obdobju in tudi pozneje, po mojem mnenju, ni mogoča brez sindikata, brez njegovih predlogov, priporočil in zahtev. Dokler bomo na sistem delitve osebnih dohodkov gledali kot na predpisano pravico, ne pa kot na z delom in na trgu pridobljeno vrednost, ni pričakovati premikov od sivine povprečja. Odločitve na področju delitve morajo biti podrejene poslovnim odločitvam, ne pa narobe. V sindikatih smo za visoke osebne dohodke, operte na rezultate dela, ker je to osnovna motivacija in zadovoljstva delavcev. Ko govorimo o motivaciji, se mi zdi zelo napačen njen sinonim denar. To pojmovanje je razumljivo, vendar enostransko. Motivacija je bolj kompleksen pojem, saj bi prej nerealno razmišljanje lahko tolmačili tudi tako, da bi ljudem plačevali slabo, da obstajajo na eksistenčnem minimumu, pa bi potreba po denarju, ki privede do dela, pri njih prišla močno do veljave. Samo tak pogled na motivacijo je popolnoma napačen, saj se je vselej pokazalo, da tudi ljudje, ki so do konca svojih dni finančno preskrbljeni, še naprej opravljajo svoje poklicno

delo in s tem zadovoljujejo nekatere druge motive. Če na motivacijo gledamo kot na zadovoljstvo, potem je vloga sindikata kot vodilnega telesa pri oblikovanju politike osebnih dohodkov (pri tem ne poudarjam izpeljave, ampak politiko osebnih dohodkov) zahteva po zagotavljanju najnižjih zneskov reprodukcije cene delovne sile ter odklanjanje kakršnihkoli limitov osebnih dohodkov navzgor. Dejstvo je namreč, da pri nizkih osebnih dohodkih ni dovolj dobro nobeno merilo za ugotavljanje osebnih dohodkov. Merila in razponi osebnih dohodkov so povezani s cilji, pričakovani in dosegani teh ciljev v organizacijah združenega dela, zato jih ni mogoče natančno predpisovati, saj s tem dušimo notranjost, ki pomeni novo in uporabno.

Spremembe gospodarskega sistema in nova zakonodaja bodo zahtevale tudi spremembe v postopkih in načinu sprejemanja samoupravnih aktov v ozidih. Dosedanji način urejanja vse na referendum, se mi ne zdi sprejemljiva. Prožna projektna organizacija dela terja tudi takšen sistem delitve in nagrajevanja in njen odmik od toge analitične ocene del in nalog, togih opisov del in nalog, od neprilagodljivosti v prerazporejanju delavcev. Opozoriti pa moramo, da ne smemo pod okriljem fleksibilnosti prepustiti neke samovolje. Proces in postopek odločanja mora biti stvar delavcev z vso odgovornostjo strokovnih kadrov za predlagane strokovne rešitve. Pri tem naj bi delavski sveti prevzeli večjo

RS ZSS o presežkih delavcev

STROKOVNA USPOSABLJENOST NA REŠETU

»Razprava o tistih merilih, ki jih bo sindikat uveljavil kot obvezen sestavni del pri ugotavljanju presežkov delavcev, in pa o predlogih za urejanje pravic in obveznosti presežnih delavcev, pomeni opredelitev sindikata do kadrovske prenove in usposabljanja ter preusposabljanja delavcev za nove in zahtevnejše proizvodne procese,« je v uvodu na zadnji seji republiškega sveta zveze sindikatov Slovenije dejal Jože Stegne, ko je tekla beseda o presežkih delavcev oziroma o dveh gradivih, ki ju je o tem vprašanju pripravil sindikat.

V nadaljevanju je Jože Stegne poudaril, da pomeni kadrovska prenova za sindikat tudi to, da bo odpravljen monopol med delovnim mestom, ustvarjena konkurenca med dobrim in slabim delom, s tem pa bodo, s pozitivno selekcijo, odprta vrata mladim ljudem, ki jim je, žal, tudi v naši republiki čedalje bolj zaprta pot do zaposlitve.

Brez razvojnih programov

Veliko je namreč delovnih organizacij, v katerih nimajo razvojnih programov in kjer ne znajo pravočasno poskrbeti za reševanje vprašanja presežnih delavcev kot tudi za vključevanje novih, mladih strokovnjakov. Ravno z merili zavračamo nestrokovne ocene, da so presežni delavci poglavitna ovira za prenavo, je poudaril Jože Stegne. Merila so pravila igre, ki preprečujejo samo-

voljo pri odločanju, sindikat pa postavljajo na približno takšen varstveni položaj, kot ga imajo v razvitih državah.

Vsekakor ni vseeno, ali je presežek delavcev posledica dobrega gospodarjenja in s tem kakovostne preobrazbe določene delovne organizacije, ali pa je posledica organizacijskih sprememb v združenem delu, ki jih bo z uvajanjem novega zakona o podjetjih najbrž veliko. Nekaj povsem drugega pa so presežki delavcev kot posledica sanacij, do katerih prihaja zaradi slabega gospodarjenja oziroma napačne razvojne ali gospodarske politike.

Zato predlagamo, je nadaljeval Jože Stegne, naj bi z novo delovno pravno zakonodajo za te primere opredelili začasni status delavcev. Gre torej za status, ko v konkretni delovni organizaciji dela ni, delavcu pa delovno razmerje miruje.

To je čas ustvarjanja razmer za novo produktivno zaposlitev, za iskanje možnosti zaposlitve, za usposabljanje, prekvalifikacijo oziroma dodatno kvalifikacijo za nove poklice in delo. V tem začasnem statusu mora biti delavcem zagotovljena socialna materialna varnost, še zlasti pa njegove delovne in druge obveznosti, kot seveda tudi dolžnosti delovne organizacije.

Drugačna zaposlovalna politika

V prvi vrsti je treba pripraviti normativno podlago za drugačno zaposlovalno politiko – takšno, ki bo odpirala možnosti za ustvarjanje novih delovnih mest, tako da bo lahko vsakdo prevzel večjo odgovornost za svojo zaposlitev in za dograjevanje svojega znanja. Izdelati je treba koncept o nenehnem izobraževanju odraslih. Pravico in dolžnost izobraževanja je treba vpeljati kot delovno obveznost za delavca, pri tem pa bo v primeru, če izobraževanje zavrne, tudi ustrezno sankcioniran.

Definirati je treba inštitut preizkusa delovne in strokovne usposobljenosti delavcev kot podlaga za napre-

dovanje, kot seveda tudi podlaga za njihovo prerazporejanje manj zahtevna dela in naloge. Dolžnost izobraževanja delavcev je treba povezati s funkcijo poslovnih organov, tako da bi bili odgovorni za ukrepe, ki bodo spodbujali delavce za doseganje večje stopnje znanja. To odpira pot h konkurenci med dobrim in slabim delom ter pot za odpiranje vrat zaposlovanja mladih delavcev in strokovnjakov.

Sprememba zakona o zavarovanju za primer brezposelnosti je že prinesla dobre rezultate na področju preusposabljanja. Letos se bo namreč predvidoma usposobilo oziroma prekvalificiralo 7300 delavcev v Sloveniji. Za te potrebe naj bi v prihodnje oblikovali močnejši sklad sredstev skupnosti za zaposlovanje.

O vseh teh predlogih oziroma o obeh omenjenih gradivih bo tekla najširša javna razprava med sindikalnim članstvom. Na seji RS ZSS je o tem razpravljalo kar šestnajst predstavnikov, ki so izražali različna, včasih tudi polemična stališča, vsi pa so se zavedali velikega pomena tega vprašanja.

Vračanje inovativnih kadrov

Tako je Franci Berginc opozoril, da bi morali velik del delovne sile iz družbene nadgradnje preusmeriti v materialno proizvodnjo. Veliko strokovnih in poslovnih delavcev je namreč zbežalo iz proizvodnje v nadgradnjo. Tako je v proizvodnji ostala velika armada polkvalificiranih delavcev, primanjkuje pa ji inovativnih kadrov.

Franci Štelcer je rekel, da so merila za določanje pre-

sežkov sicer potrebna, da pa je verjetno njihovo oblikovanje stvar drugih. Sindikat pa bi moral predvsem sodelovati pri njihovem oblikovanju. Dejal je, da bi morali ločiti tista merila, ki določajo presežke, in tista, ki jih bo sindikat uporabil za zavarovanje delavcev, ko nastanejo tehnološki presežki.

Jože Korošec se je spraševal, ali so res v sindikatu poklicani, da lahko že vnaprej govorijo o tem, da bodo delavci ostali brez zaposlitve. Franci Polak je opozoril na to, da so ponekod poskušali presežke delavcev reševati z nekakšnimi novimi dodatnimi organi, kot so politični aktivisti in delavski komiteji, namesto da bi o tem odločal delavski svet. Zato je treba poudariti, da želi sindikat s temi merili doseči najmanj to, da bi varstvo pravic, odgovornosti in obveznosti delavcev zagotovili bolj kot dozdaj.

Načrti izobraževanja, prekvalifikacije, dodatnih kvalifikacij bi morali postati sestavni del razvojnih načrtov in pa planskih listin vsake delovne organizacije, je opozorila Marjana Koren in dodala, da je še veliko takšnih delovnih organizacij, ki tega nimajo. Z izobraževanjem in usposabljanjem je treba začeti v vseh delovnih organizacijah že mnogo prej, preden bo prišlo do večjih in bolj množičnih pojavov tehnoloških presežkov. V prvi vrsti je treba v takšnih primerih zavarovati dobrega delavca.

Odpisan kot stroj

Ko se v razvojnih načrtih neke delovne organizacije ugotovi, da bo prišlo do tehnoloških presežkov, je dejal Jože Šketa, je treba takoj oblikovati programe za pre-

usposabljanje. V reševanju problema presežkov delavcev se morajo bolj kot dozdaj vključiti medobčinske gospodarske zbornice in republiška gospodarska zbornica.

Ivan Kramar pa je rekel, da ga zelo boli to, da, recimo, naenkrat, po toliko letih dobrega dela, postaneš v določenem okolju odveč in imaš občutek, da te odpišejo kot stroj, ki je odslužil in ga postavijo na dvorišče, da začne počasi rjaveti. Konrad Breznik je rekel, da ima združeno delo na voljo premalo sredstev, da bi lahko preusposabljalo ali dodatno zaposlovalo delavce, saj se dandanes preveč sredstev odliva iz združenega dela. Če bi bil ta del manjši in bi delovnim organizacijam ostalo več denarja, bi si združeno delo opomoglo, posodobilo in zmoglo poskrbeti za preza-

poslovanje delavcev. Jugoslovanska družba bo že najtežje opravila s presežki tistih ljudi, ki delajo zunaj gospodarstva, je rekla Ivanka Klopčič: ta sloj ljudi ima namreč največjo družbeno moč, ki se ji ne bo zlepa odpovedal. Predlogi za reševanje presežkov pa morajo biti celoviti, kar pomeni, da morajo zajeti tako gospodarstvo kot negospodarstvo.

Nujno bi bilo naposled priti do takšnih razmer, ko bo delo dobilo novo vrednost. Prizadevati bi si morali, da bi se zanj stalno in načrtno usposabljali. Razpravo je sklenil Rajko Lesjak in pri tem poudaril, da gre na tem področju za pionirsko delo, ki so se ga nekateri že ustrašili. Seveda pa bo treba gradivo, preden bo šlo v javno razpravo, še dopolniti z nekaterimi konkretnimi predlogi iz omenjene razprave.

Marija Frančeskin

vlogo in odgovornost. Mislimo, da je za družbene dejavnosti in organizacije združenega dela zunaj materialne proizvodnje na področju delitve premalo storjenega. To poudarjamo, ker menimo, da izgovarjanje na administrativne rešitve ne konkretizira vseh slabosti. Vsi vemo in ugotavljamo, da so razlike v osebnih dohodkih za približno enako delo v šolstvu, zdravstvu, pa tudi drugod, neustrezne. Neračeno pridobivanje dohodka, neuveljavljanje solidarnosti, povezava osebnih dohodkov z rastjo gospodarstva občine so glavni vzroki takega stanja in sedanjih razlik. Prepričani smo, da je ta problem mogoče rešiti le, če se opredeli nacionalni program, da se zagotovi financiranje tega programa z vsemi prvinami vzajemnosti in solidarnosti ter na tej podlagi uveljaviti konsistenten sistem nagrajevanja. Če se delavci v ustrezni občini odločijo za program nad dogovorjenim (nacionalnim), potem je financiranje tega dela programa stvar odločitve delavcev. Za organizacijo združenega dela energetike in infrastrukture, kjer trgne more odločati celovito, je potrebno in nujno poleg povezave osebnih dohodkov z rastjo osebnih dohodkov v gospodarstvu uveljaviti tudi njihove načrtovane in dosežene rezultate, izražene s finančnimi kazalci z vsemi posledicami v plus in minus.

Ocenjujemo, da je potrebno, glede na različne razloge, nekaj reči o najnižjem osebnem dohodku.

Najnižji osebni dohodek pomeni realno ekonomsko vrednotenje dela najnižje zahtevnosti za poln delovni čas in normalne rezultate dela. Najnižji osebni dohodek je vselej konvencija, ki se ugotavlja na podlagi košarice življenjskih stroškov in ravni družbene produktivnosti dela. To je specifična cena delovne sile in hkrati merilo uspešnosti gospodarstva v organizacijah združenega dela.

Najnižji osebni dohodek v organizacijah združenega dela se uveljavlja kot delitvena kategorija, kadar se dosega dohodek na delavca

Brane Mišič

na ravni, ki zadošča za izplačilo najnižjega osebnega dohodka na podlagi relativnih razmerij zahtevnosti del in nalog in vseh prvin za ugotavljanje uspešnosti dela delavcev (uveljavljanje določil samoupravnega splošnega akta).

Če finančne in dohodkovne možnosti organizacije združenega dela ne omogočajo izplačila najnižjega osebnega dohodka, je treba obvezno pripraviti in v organizaciji združenega dela sprejeti predsanacijski program za izboljšanje gospodarjenja in doseganje najmanj tolikšnega dohodka, ki omogoča izplačilo najnižjega osebnega dohodka.

V teh organizacijah združenega dela naj se preverijo relativni razponi zahtevnosti del in nalog in če je potrebno začasno (dokler finančni in dohodkovni rezultati ne dosežejo ravni, ki omogoča realizacijo dosedanjih razponov) znižajo. Tak prijem je pritisk na spodbudo strokovnim in vodstvenim kadrom za pripravo in uresničevanje ukrepov za boljše delo in gospodarjenje ter

čimprejšnjo odpravo začasnih relativnih razmerij.

Menimo, da brez ustrezne informacijskega sistema tudi ni konsistentne politike osebnih dohodkov. Sedanji informacijski sistem za spremljanje osebnih dohodkov je izredno široko zastavljen. Organizacije posredujejo vrsto podatkov, obrazcev, poročil. Vsebinski podatki pa ne ustrezajo dejanskim potrebam, predvsem delavcem v organizacijah združenega dela, za poslovne in samoupravne odločitve. Zato menimo, da je potrebno spremeniti informacijski sistem, zmanjšati število informacij in nanovo zasnovan sistem obogatiti s pravočasnimi in uporabnimi podatki (osebni dohodki za tipična dela in naloge – vzorec, osebni dohodki po razponih, najnižji osebni dohodki).

Dovolite še, da opozorim na osnutek zveznega družbenega dogovora: menim, da so v obrazložitvi in v stališčih sveta za vprašanja delitve po delu in rezultatih dela potrebni parametri za odločitev RS ZSS.

Republiški svet Zveze sindikatov Slovenije objavlja

RAZPIS

za podelitev družbenih priznanj »Zlato sonce« za pomembne dosežke pri razvoju varstva pri delu in humanizacije dela v okviru skupne jugoslovanske akcije »V službi varstva – v službi človeka«.

1.

V skladu z 2. členom Družbenega dogovora o vodenju akcije »V službi varstva – v službi človeka« se za priznanja potegujejo vse organizacije združenega dela in druge organizacije in skupnosti v SFR Jugoslaviji. Priznanja lahko prejmejo organizacije združenega dela, druge organizacije in skupnosti ter posamezniki.

Pobudo za podelitev priznanj dajejo organizacije združenega dela, odbori za varstvo pri delu itd. Predlog podpišeta direktor in predsednik akcijske konference oziroma osnovne organizacije zveze sindikatov.

2.

Ob dnevu varstva pri delu, to je 4. aprila 1989 bo v Beogradu na slovesni podelitvi izročeno do 10 kipcev »Zlato sonce« za najpomembnejše dosežke pri razvoju varstva pri delu na področju celotne SFR Jugoslavije. Istega dne bo v republiških središčih dobitnikom iz posameznih republik in pokrajin podeljeno skupno do 50 plaket »Zlato sonce« in do 100 medalj »Zlato sonce«.

Svečano podelitev priznanj za nagrajence iz SR Slovenije bo v Ljubljani organiziral Republiški svet Zveze sindikatov Slovenije.

3.

Pri podeljevanju priznanj »V službi varstva

– v službi človeka« 4. aprila 1989 bodo upoštevani dosežki kandidatov na področju varstva pri delu, ki so bili uresničeni v letu 1988.

Predloge za podelitev priznanj je treba posredovati občinskemu svetom ZSS in republiškim odborom sindikatov dejavnosti najkasneje do 10. januarja 1989.

Republiški svet ZSS bo najkasneje do 1. 2. 1989 zveznemu koordinacijskemu odboru za vodenje akcije »V službi varstva – v službi človeka« posredoval vse predloge iz SR Slovenije, ki bodo v postopku pridobili pozitivno mnenje sindikalnih organizacij in strokovne komisije pri republiškem svetu ZSS.

4.

Predloge za podelitev priznanj »Zlato sonce« je treba pripraviti v skladu z enotnimi vprašalnikom za kolektivne kandidate in posameznike, ki sta objavljena skupaj z razpisom. Najpomembnejši del predloga je njegova utemeljitev. Pozorno in čimbolj jasno je treba opisati dosežke, ki so bili uresničeni v letu 1988 na področju humanizacije dela, varstva pred požarom in varstva človekovega okolja.

Osnovni pogoj za sodelovanje organizacije združenega dela v akciji je, da ima sprejete vse samoupravne akte o varstvu pri delu in varstvu delovnih invalidov.

Ljubljana, december 1988

VPRAŠALNIK

»V SLUŽBI VARSTVA – V SLUŽBI ČLOVEKA«

EVIDENČNI LIST

kandidata za eno izmed priznanj v akciji

A. KOLEKTIVI

(izpolnijo kandidati)

(datum)

(poln naziv, DO, TOZD, delovna brigada, delovna skupina, zavod, DPO ipd.)

(natančen naslov)

(telefon)

(vrsta dejavnosti po opisu registracije)

Predlaga se za:

(število zaposlenih)

(navesti priznanje)

	Poškodbe pri delu	Poklicna obolenja	Smrtne poškodbe	Izgubljeni delovni dnevi	Posebej zaradi poškodb idr.
1987					
1988					
	Število požarov		Vzroki požarov		Materialna in druga škoda v dinarjih
1988					
	Število invalidov dela II. in III. kat.		Število inv. dela na ustreznih del. mestih		Ali obstaja poseben pravilnik za inv. dela
1987					
1988					

Utemeljitev

(Navesti je treba najpomembnejše prispevke k razvoju humanizacije dela, k izpopolnjevanju kulture življenjskega in delovnega okolja samo v letu 1988 – pravzaprav vse razloge, zaradi katerih se predlaga za eno izmed priznanj v akciji. Prostor ni omejen. Natipkajte s strojem z razmikom med vrstami.)

Pripomba

(Tu po potrebi lahko daste še druge dopolnilne informacije za boljše spoznavanje kandidatov – kolektivno zavarovanje zaposlenih, boj proti alkoholizmu, kajenju in drugim oblikam odvisnosti ipd.)

PREDSEDNIK AKC. KONFERENCE – OSN. ORG. SINDIKATA

PEČAT DO

DIREKTOR

(ime in priimek)

(ime in priimek)

B. POSAMEZNIKI

(izpolni odbor, komisija za varstvo pri delu)

datum

(ime in priimek kandidata, naslov stanovanja, telefon)

(leto rojstva)

(šolska izobrazba)

(kvalifikacija)

(funkcija)

(naziv in naslov podjetja, TOZD, DS, zavoda ipd., telefon)

(natančen opis delovnega mesta)

(delovna doba)

Biografski podatki

(Navesti je treba le tiste podatke, ki so pomembni za boljše spoznavanje kandidata, zlasti z vidika dela – rezultatov dela, s katerimi konkurira za eno izmed priznanj)

Predlaga se za:

(navesti je treba kategorijo priznanja)

Utemeljitev

(Navesti je treba vse pomembnejše dosežke za razvoj humanizacije dela in izboljšanje varstva pri delu, varstva pred požarom in varstva človekovega okolja. Ocenjujejo se le dosežki iz leta 1988. Če je potrebno, naj se priložijo tudi kopije risb, proračunov ipd. Prostor ni omejen, vendar bodite racionalni!)

Pripomba

(Tu lahko daste še druge dopolnilne informacije za boljše spoznavanje kandidata.)

PREDSEDNIK AKC. KONFERENCE – OSN. ORG. SINDIKATA

PEČAT DO

DIREKTOR

(ime in priimek)

(ime in priimek)

Slovenec na Kosovu

POGOVOR GLUHIH

Poslovni vlak Beograd-Priština je bil tisti petek pred prazniki natlačen, kot se za predpraznične vlake spodobi. Torej ni čudno, če se je sprevodnik prebil do zadnjih vagonov šele kakšnih sto kilometrov pred Prištino: »Vozne karte, prosim!« Ustrežljivo sem pokazal svojo, sopotnica iz Bihaća pa še vozovnico za oba speča otroka. Ko pa se je mož v uniformi obrnil proti štirim potnikom – Albancem, mu je starejši, namesto vozovnice, v roko stisnil pettisočaka. Ne da bi trenil z očesom, je sprevodnik salutiral in odšel iz kupeja. »Kako da ga ni sram,« je rekla bihaška sopotnica. »V teh časih vsak rad zasluži,« se je nedolžno nasmehnil albanski sopotnik in s tistim sprevodnikom potem nismo imeli več opravka.

Denar je sveta vladar

Pozneje sem se še nekajkrat srečal s takimi bližnjicami, ki jim je pot tlakoval denar. Na Kosovu vsakdo dobro ve: zaposlitev stane med 1000 in 3000 markami – odvisno od tega, v kakšno podjetje greš – za dobro plačo je treba pač na začetku boljše podmazati. Da imajo tudi izpiti na univerzi svojo ceno, vemo že iz novosadskega primera. Neki študent, ki je prej študiral v Nišu, je povedal, da so pri posameznih profesorjih tudi tam ceniki povsem jasni – šestica stane 1000 mark. In ker študira zdaj na prištinski univerzi, ni nič prizanesljiv niti do sedanjih profesorjev – ve se, h kateremu je bolje priti z modrimi bankovci kot z znanjem, pravi. Dovoljenje za obrt, lokacijsko dovoljenje, vsa ta gora uradnih papirjev – vse ima svojo ceno, problem je le, da je nekateri ne morejo plačati. Zidar v enem izmed prištinskih podjetij mi je pokazal plačilni izpisek – prejšnji mesec je dobil nekaj več kot 16 starih milijonov. »S tem se vendar ne da živeti,« sem rekel. »Nekaj malega že delam privatno, popoldne, sicer res ne bi preživel.«

Albanska svatba

Sedimo v moški sobi pri Adem, mladeniču v poznih mladih letih, prek trideset jih ima, ki bo jutri drugič v življenju videl svojo bodočo ženo. Jutri bosta postala mož in žena v pravem smislu, ne pa tudi zakonita – kajti na vasi se pogosto zgodi, da ljudje stopijo pred matičarja šele potem, ko se rodi prvi otrok, nekateri pa na to »malenkost« pozabijo do smrti. Adem razlaga: »Lahko bi se zgodilo, da je bodoča žena neplodna, da ne more imeti otrok.« Potem se obe družini spet sestane, dogovorita za odškodnino (za uporabo) in poskušata naravno zvezani zakon spet razvezati. Če bi bil v vse vpleten še matičar, bi bile stvari samo bolj zapletene.

Sedimo v sobi in čakamo, kdaj bodo prišli prvi gostje. V skladu z muslimanskimi običaji ne ponujajo alkohola. Gostitelj sem in tja pred sedeče vrže cigareto. Pred nami, nekadilci, se jih počasi nabere že kar nekaj – vendar jih še naprej dodaja. Ponudijo čaj v kozarčkih in nama z Marjanom Jermanom, kot nemuslimanoma, vendarle steklenico piva. Ko pridejo godbeniki, se iz moške sobe preselimo v sobo za goste, nekaj časa so z nami tudi ženske, potem počasi, skorajda neopazno, druga za drugo odidejo, nekje v hiši jih slišimo peti. Imajo pač svojo zabavo. Danes se torej nevesta zabava pri svojih, ženin pa pri svojih, jutri se bosta obe strani dobili na ženinem domu in zvečer bo zakonska zveza sklenjena po

naravni poti. Zanj so se je pri ženinih starših dogovoril ženinov prijatelj, potem, ko je ocenil, da gre za značaja, ki bosta dobro orala skupaj. Temu je sledil še skupni obisk svetovalca in ženina – zdaj si je tudi bodoči mož lahko ogledal zakonsko družico, in od takrat, do današnje svatbe so minili trije meseci.

Adem, ki sicer dela v Novem Sadu, bo z ženo preživel kak dan ali dva, potem pa bo mlada ostala še nekaj mesecev pri moževih starših – tu se bo morala izkazati, preden jo bo vzel s sabo v Novi Sad – če jo sploh bo.

Demonstracije ali zborovanja

»To niso bile demonstracije,« pravi odločno Bedjet Baraliu, odgovorni urednik albanskega programa prištinskega Radia. »Pridružujemo se ocenam obeh srbskih predsedstev o tem, da so bili dogodki po 17. novembru v posameznih prvih kontrarevolucionarni – torej so bile to demonstracije,« piše Jedinstvo, časopisna hiša, ki ni niti dvesto metrov proč od radijskega poslopja.

Premetavanje izrazov od demonstracij prek mitingov, zborovanj in množičnih zbiranj je del kosovskega vsakdanjika. Rudarji Trepče, rudnika v Starem trgu, ki so s pohodom na Prištino pravzaprav spodbudili priliv reke ljudi na korzo pred pokrajinskim komitejem, se ostro branijo sleherne mo-

goče povezane z dogodki leta 1981. Opozarjajo, da so sami leta 1981 ostali ne le ob strani, ampak so demonstracije ostro obsodili. Njihov sedanji protest je predvsem protest proti dezinformacijam srbskih sredstev javnega obveščanja, podpora pokrajinskemu vodstvu in CK ZKJ, zavračanje kadrovskih sprememb pod pritiskom, boj proti kateremkoli nacionalizmu – albanskemu in drugim.

Brez hipoteke 1981, ki jo krivi ali ne morajo prenašati albanski ljudje na Kosovu, poskušamo trezno ugotoviti, kaj se je v resnici zgodilo. Pohodo na Prištino je bil protest – izzvali so ga vse hujši pritiski na albanske kadre in ta veter s severa je v ljudeh vse bolj krepil prepričanje, da bo šla zdaj avtonomija po zlu. To se vidi tudi iz posnetkov beograjskega radijskega novinarja Djordja Vlajića, ko ljudje sicer ne vedo, kaj je bistvo sprememb v ustavi SR Srbije (roko na srce, koliko Slovencev pa je vedelo, o čem naj bi se odločalo v ustavnem referendumu), čutijo pa, da nekaj ni dobro, da se utegne avtonomija krhati po koščkih. O tem jih prepričujejo tudi protialbanski nastopi na mitingih v Srbiji. Tako Azem Vllasi in Kaqusha Jashari, ki bi v normalnih razmerah verjetno doživljala ničkoliko zasebnih in javnih albanskih kritik, v očeh ljudi zdaj poosebljata padec ali ohranitev kosovske avtonomije. V tem je bil protest tudi protisrbski – če seveda Srbijo pooseblja srbsko politično vodstvo in novinarstvo. Ljudje so preprosto sili stalnih napadov na kadre, za katere trdijo, da jih bodo zamenjali sami, ne pa na zahteve iz Beograda ali krajevnih skupnosti št. 17 v Kosovem Polju.

Zaščitna ikonografija ima pač enako težo kot podobna na mitingih v Srbiji, tam so klici: Ubijmo Albance! Ubili

bomo Vlasija! Dol s Kaqusho Jashari! pač prihajali izza transparentov z napisi BRATSTVO IN ENOTNOST ali ŽIVELA JUGOSLAVIJA! V Prištini je pač klic NE DAMO USTAVE IZ LETA 1974, pa menda nekaj klicev KOSOVO REPUBLIKA (zanimivo, da so jih uše-

sa novinarjev iz Srbije ujela bistveno več kot druga ušesa) prihajalo izza Titovih slik.

Kakorkoli že – zborovanja v Prištini, pa naj kasneje odkrijejo še več kontrarevolucionarjev, ki da so se vpletli vanje (kajti naloga kontrarevolucionarjev je, da pač izkoristijo priložnost) so bila izraz dvojne stiske: stiske ljudi, ki jim gre težko in bi pravzaprav raje nastopili proti svoji bedi, in hkrati izraz stiske ljudi, ki jih že nekaj let sumničijo, da komaj čakajo, da bi izstopili iz jugoslovanske skupnosti, pa tudi če so kar naprej zatrevjali, da to ni res. Tako so

reke ljudi nosile pred sabo Titovo sliko, vzklikale bratstvu in enotnosti, pogumnemu srbskemu narodu – skratka, prav krčevito so zatrevale, da ne protestirajo proti Jugoslaviji, da pa jih vznemirjajo druge stvari.

Dialoga niti za vzorec – ali pa vendarle

»Razcepljenost med študenti še nikoli ni bila tako ostra, kot je v tem času,« študent albanske narodnosti potrjuje to, kar je maloprej rekel tudi študent iz vrst srbske nacionalnosti. »Vsaj mi, ki prej nismo pristajali na prepire starih, bi lahko poslušali drug drugega. Toda ušesa so zaprta, pripravljenosti na dialog ni.«

Pravzaprav tudi to ni povsem res. Ni pripravljenosti za dialog na javni sceni, drugod je zaživel. Mnoge vasi mirno živijo ob javnih izlivih nespornostev, ob napadih na tega ali onega politika, (ki so za ene nadvse načelni, za druge pa nenačelni) vaško življenje, razen v posebnih okoljih teče sorazmerno mirno in brez ekscesov. Najpogostejše ni nikarkršnih nespornostev v okoljih, kjer so srbski prebivalci stari naseljenici. Bolj militantno je kolonistično prebivalstvo – pa tudi tu ne stojijo vsi za 17. krajevno skupnostjo v Kosovem Polju. Ta je v vseh ustreznih organizacijah že povedala svoje: »Naj protestniki zatrujejo karkoli – pohod na Prištino in vse, kar se je dogajalo po njem, je bilo kontrarevolucionarno dejanje.«

Zdaj smo seveda opazovalci skupin na dveh bregovih: na enem drugim očita kontrarevolucijo, podpiranje voditeljev, ki bi morali iti, ker so krivi za vse; na drugem jim odgovarjajo: ko je šlo za Dušana Čkrebića, ste dejali, da ga je baza vrnila v predsedstvo CK ZKJ, ali zdaj baza ne more vrniti v pokrajinski komitej Azema Vllasija in Kaqusho Jashari.

To je torej res pogovor gluhih – ko govori ena stran, si druga maši ušesa, ko prihajajo klici z druge, se prva pokriva čez glavo.

Ob tem se zdi kot klic vpijočega v puščavi nastop študenta srbske narodnosti, ki je na albanskem zborovanju dejal, da želi postati most ali vsaj del mostu med narodoma. To je povedal v srbohrvaščini in albanščini. Kar se mu je zgodilo pozneje je pokazalo, da bi moral most graditi z druge strani – pa bi mu bilo laže. V predavalnici nenadoma ni bilo več sedeža zanj (vsi so bili »zasedeni« za nekoga drugega, očitali so mu, da je bil podkupljen, da je Vllasijev sorodnik, da so mu obljubili gore in doline). Nič bolje se mu ni godilo kot tistemu Albancu, ki je nastopil na »srbskem« mitingu. Tudi on je bil deležen psovok, grdih nazivov, pri čemer je bil »izdajalec« še med nečnejšimi. Glas razuma, pravljivosti, poskusi zblíževanja, gradnje mostov so torej v tej stvarnosti še nezaželeni.

V takem razpoloženju naj bi torej urejali položaj na Kosovu. Očitno je, da ni več sprejemljivih rešitev. Celo najboljši kompromis ostaja še vedno kompromis – nekaj, kar so udeleženci sprejeli le zaradi miru v hiši in bodo ob prvi napaki krhki sporazum zavrnili. Kosovo torej ostaja jugoslovanska čer – le to še ni jasno, katere ladje se utegnejo razbiti ob njej – v nevarnosti je tudi tista največja – ki so ji graditelji očitno naredili pretanko dno.

Gojko Bervar

Zveza komunistov Slovenije na pragu prenove dela in kadrov

TRI REFORME – EN CILJ: ČIMPREJ IZ KRIZE

Branje gradiv, ki prihajajo v javnost iz razmnoževalnice Centralnega komiteja ZK Slovenije, še vedno ni lahko opravilo. Prenova ZKS se še ni resno lotila stila in jezika različnih »ugotovitev in stališč«, kar pa kljub temu ne pomeni, da je v njem več plev kot zrna. Novi veter, ki zadnje čase prebujajo družbo, vse bolj čisti tudi nekoč vsemogočno politično jezikovno latovščino. Nove so tudi besede, vrstni red njihovega zapisovanja. Omenimo naj jih le nekaj iz ugotovitev in stališč 23. seje CK ZKS: »odprtost v svet, svoboda, sproščanje inovativnosti in ustvarjalnosti, znanje, smisel za enakopravno sodelovanje in razvojno produktivno solidarnost posameznika in skupnosti« itd. »Predlagali bomo nove odgovore na odprta vprašanja teoretskih izhodišč zveze komunistov, demokracije, centralizma, federalizacije in legitimnosti razlik, manjšine in večine, organizacijskih načel, novih kriterijev politične kulture in članške pripadnosti«, so zapisali v ugotovitve in stališča. In še: »člane zveze komunistov bomo povezali v projektne skupine, ki bodo delale javno in odprto. Poglobili bomo idejno teoretično delo in modernizirali idejnopolično usposabljanje v zvezi komunistov. Strateške in pomembne odločitve zveze komunistov bodo sprejemali organi in ne več izvršna telesa, in to vedno ob navzočnosti zagovornikov alternativ. CK ZK Slovenije daje pobudo za demokratično kadrovske obnove organov ZK Slovenije.«

»Fronta boja za prenovu družbe (gospodarsko, politično, kadrovske) je torej na široko odprta,« piše v tezah o razvojni preobrazbi združenega dela. Naš cilj pa je pospešiti proces razvojne preobrazbe družbe, da bo življenje v njej svobodnejše, ustvarjalnejše, bogatejše, bolj kulturno in humano. Pogoji za to je razvojna preobrazba združenega dela – gospodarstva in družbenih dejavnosti. In kako ta cilj doseči?

Kako do prenovljenega gospodarstva

Sestavljalci tez pravijo, da s takšno sestavo gospodarstva, ki se bo zaradi svoje inovativno-tehnološke intenzivnosti, učinkovitosti in prilagodljivosti sposobna razvijati in ustvarjati dohodek v okoliščinah tujih trgov in domačega trga, in ki si bo za merilo svoje preobrazbe jemala razvito Evropo, za katero je vse bolj značilna internacionalizacija gospodarjenja, informacijska tehnologija, sistemski prijem in komunikacijska revolucija, in da bo s svojimi cenami poravnalo stvarne stroške proizvodnih dejavnikov, tudi stroške delovne sile (zaposleni naj si ustvarijo višjo vrednost življenja) ekološke stroške, stroški raziskav in razvoja, pa naj bodo po kakovosti, količini in ceni izdelkov in storitev prilagojeni zahtevam tujih in domačega trga.

Prenova gospodarstva pomeni torej predvsem nenehno izboljševanje proizvodnih programov – tako izdelkov in

storitev kot proizvodnih postopkov ter nastajanje novih programov v delovnih organizacijah, kakor tudi novih delovnih organizacij vseh vrst. V prenovljenem gospodarstvu bodo večjo vlogo prevzeli inovativnost, znanje in tehnološki napredek, manjšo pa energija, surovine in nevalificirano delo.

V takšnem združenem delu bodo delavci lahko ustvarjali ekonomsko perspektivo in socialno varnost sebi in svojim družinam. Ne moremo in ne smemo se sprijazniti z dejstvom, da slovensko prebivalstvo ne dosega svoje enostavne reprodukcije in zato mora razvojna preobrazba služiti tudi povečanju naravnega prirastka prebivalstva.

Osnovna značilnost dosedanje prenove gospodarstva je premajhna skrb za kadrovske prenovne ter usposabljanje delavcev za nove, zahtevnejše proizvodne procese. Naložbe so še vedno usmerjene pretežno v posodabljanje obstoječih tehnologij in opreme, v obnovo proizvodnih programov, v povečanje izvoza, v znižanje energijskih in surovinskih stroškov, v informatizacijo poslovanja, pa tudi v zidavo poslovnih zgradb. Zaradi močnega zmanjšanja obsega investicij se v njih povečuje delež najnujnejših infrastrukturnih naložb, vse manj pa je možnosti za druge gospodarske naložbe. Prenovo gospodarstva so močno zavirali administrativni posegi v gospodarjenje, v zadnjih treh letih pa globoka družbena kriza in inflacija. Notranja finančna neravnoteža in dolg v tujini to

prenovo še dodatno obremenjujejo. V takšnih razmerah v združenem delu nimajo dovolj časa in energije za razmišljanje o strategiji razvoja; prednost ima skrb za preživetje.

Izkušnje v svetu pravijo, da si veliko možnosti za razvoj lahko ustvarjamo sami. Tako so v »naši pristojnosti« delo, organizacija in upravljanje, znanje naših ljudi, vključno s tistimi, ki žive v svetu, zaradi česar mora skrb za človekovo ustvarjalnost in znanje postati glavna razvojna naložba. Nujna je tudi sprememba vedenja do kupca, ki naj bi postal glavni razsodnik o privlačnosti proizvodnje. Prilaganje njegovim potrebam pa terja nove izdelke in storitve kot odgovor na njegove težave, na kar morajo biti naravnane vse naše gospodarske in družbene dejavnosti. Delavci pa bi morali biti motivirani in soodgovorni za vse faze proizvodnje. Nujna je tudi kadrovska prenova, ki naj s pozitivno selekcijo na odločilna mesta pripelje »ljudi znanja in dobre volje«, ki so zadnja leta huje kot drugi doživljali krizo in ki imajo ideje, kaj in kako naj delamo, in so to s svojim zgledom tudi pripravljeni dokazovati. Znanje, ki se je sposobno dokazovati tudi v svetu, mora postati glavni vzvod družbene vrednotenja in napredovanja. Razvoj lahko tudi znatno pospešujejo nove oblike in instrumenti zbiranja in gibanja družbene akumulacije, prihrankov delavcev in občanov ter tujih sredstev, čemur moramo prilagoditi zakono-

dajo, uveljaviti trg vrednostnih papirjev, razviti banke kot poslovne subjekte, oblikovati nove finančne ustanove in podobno.

Prav pluralizem lastnin naj bi – z vzvodi ekonomske zainteresiranosti – omogočil bistveno povečanje učinkovitosti uporabe družbene lastnine pa tudi ekonomske in tehnološke prednosti uvedbe zasebne, zadržne in tuje lastnine.

Z eno besedo: naš cilj je odpiranje v svet, izkoriščanje njegovega znanja in uveljavljanje svojega znanja v njem – da bi postali sestavni del gospodarjenja v njem in da bi svet postal nepogrešljiv del našega razmišljanja in odločanja o kakovosti, o znanju, o standardih in drugih tehničnih ureditvah, o kapitalu, o opremi, o reprodukcijskih materialih, o konkurenčnosti na trgu...

Takšen družbenorazvojni projekt naj nas vodi v postindustrijsko informacijsko prenovu, ki jo tvorijo tehnološka prenova (ki izboljšuje proizvodno silo dela), ekonomska (ki spreminja človekov odnos do dela), in socialna (ki preoblikuje odnose med ljudmi v njihovi gnetni, politični in duhovni dejavnosti in povezanosti).

Glavni člen razvojne preobrazbe združenega dela je nagla sprememba organizacij združenega dela v samoupravna podjetja, takšna, da bodo imele – glede na to, kar bo od njih danes in jutri terjati trg – ravno prav zaposlenih, znanja in kapitala. To zahteva pri-

lagoditev kakovosti in sestave zaposlenih ter ustrezno razmerje med neposredno proizvodnimi delavci, konstruktorji, raziskovalci in razvojniki, delavci v trženju, v financah, pri planiranju in poslovnimi delavci, delavci z znanjem postajajo najpomembnejši za dosego kakovosti in njeno stabilnost, sodobno zasnovo in visoko tehnološko raven izdelkov in storitev za oblikovanje. Nujno je treba izboljšati sestavo kapitala po tehnični plati in glede načina financiranja, kar naj pomeni podporo ohranjanju in nadaljnjem razvoju velikih gospodarskih sistemov povsod, kjer gospodarski račun to opravičuje, hkrati pa pospešen razvoj drobnega in srednjega gospodarstva ter kooperantskih odnosov.

Novosti v gospodarski ureditvi in politiki

Vseh teh novosti pa ne bomo mogli uveljaviti brez drugačne gospodarske ureditve. Ta mora s trgom kot osnovnim vzvodom na temelju samostojnosti subjektov, odprtosti gospodarstva v svet in kakovost novega odnosa med gospodarstvom in državo, omogočiti uveljavljanje takšnih gospodarskih stikov s tujino, ki bodo ob dogovorjeni začasni zaščiti utrdili pot za naše učinkovitejše vključevanje v mednarodno delitev dela in svetovno trgovino, s tem pa tudi v svetovni trg kapitala, znanja in tehnologije. Pomembno je, da se moramo pogumneje opreti tudi na izkušnje drugih držav. Tudi denarni sistem mora bolj kot doslej težiti k dobremu denarju. Dostop do denarja naj imajo samo tisti, ki proizvajajo in prodajajo, ne pa takšni, ki le porabljajo. In nenazadnje: temeljni nosilci posodabljanja in preobrazbe gospodarstva so lahko le ustvarjalni delavci. Delavci, zaposleni v združenem delu, si morajo izbrati takšne poslovodne ljudi, ki bodo sposobni razviti notra-

Nadaljevanje na 12. strani

Gradivo Zveznega izvršnega sveta

TEMELJI PRENOVE GOSPODARSKEGA SISTEMA

Pripravi: Bogomil Ferfila

Dokument Mikuličeve komisije je končno ugledal beli dan (31. oktobra 1988). Kakšni bodo njegova usoda, pomen in vloga? Ali bo le eden izmed nešteti gradiv v mozaiku »permanentne verbalne reforme« jugoslovanske družbe, ki bo, tako kot vsi dosedanj, hitro utonil v pozabo? Delno tudi zato, ker razbohoteno pravno-politična nadgradnja ves čas piše nove dokumente, ustanavlja nove in nove komisije, skupine, si izmišlja nova in nova »revolucionarna gesla«.

Nedvomno se vse to, predvsem pa vse bolj zastruje gospodarske in politične razmere odražajo tudi v načinu dela, vedenja, odzivanja in mišljenja tistih, ki jim je vse to namenjeno – ekonomskih, političnih, družbenih subjektov (delavcev in občanov). Čeprav je tudi vrsta ključnih vprašanj: ali ne gre za preveliko poudarjanje neke nove politične frazologije, ideoloških političnih vprašanj, problemov, procesov, gospodarstva pa je spet, kot ponavadi, postavljeno v ozadje; kdo se v naši družbi sploh zavzema za radikalne premike in ima obenem tudi moč in možnosti, da kaj spremeni. Ali je realno predvidevati, da bodo vsi delu naše jugoslovanske paratvorbe sploh pripravljeni in sposobni ugrizniti v kislno jabolko tržne preobrazbe ekonomije in politike.

Vsekakor pa je dokument zveznega izvršnega sveta v marsičem pomemben, celo prelomen. Gre za uradno listino, v kateri je ekonomska stroka doslej v najbolj ideološko neizmaleni obliki prišla do veljave (do besede). Kompromisi, nejasnosti, nelogičnosti so predvsem izraz jugoslovanskega

diagrama sil, teženj, interesov, vrednostnih usmeritev (vse skupaj nacionalno obarvanih), pred katerimi ni nevtralna niti ekonomska znanost.

Gradivo poleg uvodnega dela vsebuje še enajst razdelkov, ki razčlenjujejo posamezne sklope ekonomskega (gospodarskega) sistema: razširjena reprodukcija in lastninski odnosi, trg in cene, organiziranje gospodarske dejavnosti, določanje in delitev dohodka in dobička, obračunski sistem, sistem davkov in prispevkov (sistem družbene financiranja), monetarni kreditni sistem, planiranje, pospeševanje hitrejšega razvoja gospodarsko manj razvitih socialističnih republik in avtonomne pokrajine Kosovo ter socialna politika.

Uvod

Uvodni del se začne z ugotovitvijo, da brez celovite gospodarske reforme ni izhoda iz gospodarske in družbene krize. To zahteva korenite spremembe tako gospodarskega kot političnega sistema, razvojne filozofije, ekonomske in razvojne politike, z vsem tem pa tudi vedenja vsakega posameznika oziroma delovne in bivalne družbe, v kateri je aktiven. Cilj reforme je postopno spreminjanje zaostale gospodarske strukture in oblikovanje sodobnega dinamičnega gospodarstva, utemeljenega na načelih tržne ekonomije. Le takšno se bo lahko odzivalo na tržne pobude, tehnično-tehnološke spremembe, omogočalo učinkovito gospodarjenje, konkurentno vključevanje v mednarodno delitev dela oziroma stabilen in dinamičen gospodarski in družbeni razvoj.

Kot vidimo, gre za želje, za katere pa nismo mogli (ali hoteli) najti ustreznih sredstev (gospodarskih mehanizmov) za njihovo uresničevanje. Različnih ovir (ideološko partijskih, političnih, nacionalnih, eksistenčno-gospodarskih) je bilo za našo stopnjo pripravljenosti enostavno preveč. Danes je prisila, nujnost sprememb bistveno večja, nekaj ovir je sicer manj, zrasle pa so nove.

Za temeljni vzrok gospodarskih, sistemskih težav je v gradivu omenjeno naše omahovanje nezaupanje do ustanov, sistema blagovne proizvodnje (podjetje, trg kapitala in dela, dobiček, rizik, avtonomija bank in trgovskih organizacij itd.). Ta je tako izgubila nekatera svoja bistvena obeležja, brez katerih ne more opravljati svoje vloge. Pri nas smo sicer poskušali razviti ustrezne nadomestke tržnih mehanizmov in institucij (kot so družbeni dogovori in samoupravni sporazumi, koncept tozda, obvezno združevanje proizvodnje in menjave, združevanje dela in sredstev itd.), vendar povsem neuspešno. Ker ni bilo tržnega valorizacijskega mehanizma, realnega vrednotenja proizvodnih tvorcev in ekonomske in pravne prisile, so nastale resne motnje v družbeni reprodukciji: volontarizem v vodenju ekonomske in razvojne politike; zaprtost v republiške, občinske, panožne, mezne meje pa tudi v mednarodnih ekonomskih stikih obenem z razvojem monopolizma in partikularizma; števila strukturna nesorazmerja – nizka izvozna sposobnost, posebno izdelkov višje stopnje predelave, visoka uvozna odvisnost, neusklajenost med posameznimi gospodarskimi sektorji, razlike med ustvarjenim dohodkom in doseženimi

pravicami do porabe, nizka stopnja samofinanciranja gospodarstva; veliki zunanji in notranji dolgovi, deficiti in dubioze v bilancah gospodarstva in bank; socializacija izgub itd. Posledica vseh teh procesov pa je stalno zmanjševanje učinkovitosti gospodarjenja, izrabe zmogljivosti in počasnejši gospodarski razvoj od potencialnega (tržno zasnovanega). Podobne težave danes pestijo vsa socialistična gospodarstva.

Predlagana reforma želi celovito spremeniti naš gospodarski sistem. Pri tem so upoštevali sledeče:

- Osnovni gospodarski subjekt je podjetje. Predlagani so institucionalni temelji za različne oblike podjetij, ki naj bi sledila predvsem načelu maksimizacije dobička. To naj bi veljalo tako za podjetja v proizvodnji, v menjava kot tudi za banke. Vsa podjetja (tudi tista z vloženim tujim kapitalom) so povsem samostojna (ob aktivni razvojni in ekonomski politiki) v svoji poslovni in razvojni politiki pri notranji organizaciji, širših oblikah povezovanja ter v izboru poslovnih organov (razen podjetja v gospodarski infrastrukturi, ki so splošnega družbenega interesa in kjer sodelujejo tudi predstavniki družbenopolitičnih skupnosti).

- Spremeni se družbenoekonomski položaj zaposlenih delavcev. Podjetja (privatna in družbena) in fizične osebe (občani, delavci) na osnovi sredstev, ki jih vložijo v drugo podjetje, dobe pravico, da glede na velikost vloženega deleža skupaj upravljajo podjetje, v katerega so vložili sredstva, odločajo o delitvi skupaj ustvarjenega dohoda.

Nadaljevanje na naslednji strani

Nadaljevanje z 11. strani

njo organizacijo, trženje, razvojno-raziskovalno delo, razvoj in ekonomiko proizvoda, kakovost in njeno stabilnost ter izbor in financiranje proizvodnih programov, hkrati pa znati tudi motivirati sodelavce za oblikovanje in doseganje skupnih ciljev.

Podjetništvo je treba bolj opreti na mednarodne izkušnje, na decentralizacijo dela in koncentracijo strategije, na manj hierarhične in formalne odnose med delavci. Razviti je torej treba razne oblike samoupravnega upravljanja z jasno razmejitvijo odgovornosti interesne demokracije, strokovnega področja in vodstvenih skupin ter stalnega sodelovanja vrhunskih strokovnjakov – profesorjev ekonomije, prava in drugih ved pri delu poslovnih in samoupravnih teles v organizacijah združenega dela.

Tudi družbene dejavnosti morajo zagotoviti večje učinke in več zadovoljstva za uporabnike – to je zmanjševanje in postopna odprava čakalnih dob v zdravstvu, večja gotovost otrok pri vpisu v šole, boljše prilagojenost vzgojno-varstvenih organizacij potrebam družin. Poti do tega cilja pa so v sprotitvi in poenostavitvi samoupravne organiziranosti, v sodobnejših, pestrejših oblikah in načinih organiziranja (ki naj omogočijo nastajanje majhnih, prožnejših organizacij), pa tudi v odpiranju možnosti za opravljanje posameznih storitev z zasebnim delom, samoorganiziranjem, povečevanjem racionalnosti in učinkovitosti dela.

Vse to pomeni, da se morajo komunisti spopasti s strahom pred odpiranjem v svet, kjerkoli se pojavlja. Samoupravna družbenoekonomska vizija našega razvoja bo s tem ogrožena le toliko, kolikor je v njej res neutemeljena in ekonomsko neučinkovitega, in le, če ne bomo znanstveno teoretični spoznanj o ekonomski tehtnosti in socialističnega samoupravljanja ne bomo sposobni uveljaviti v praksi. Za

organizacije združenega dela to pomeni spoprijem s svetovnimi merili za gospodarjenja – v slabem in dobrem. Enotni jugoslovanski trg je za to naloge premajhen (kakor koli že bo gospodarstvo na njem povezano), da bi organizacije združenega dela samo v njegovih okvirih reševale svoje razvojne probleme, in se zato morajo opreti tudi na tujino, tako glede oskrbe z znanjem, financami itd., kot tudi glede širitve možnosti za prodajo.

Zveza komunistov se mora torej nenehno bojevati za prepričanje ljudi, da je njihova vera v trg, preustroj in demokracijo bistvenega pomena za kakovost gospodarjenja, hkrati pa soustvariti možnosti za pluralizem lastnin.

Naj namesto sklepa opozorimo še na ugotovitev 23. seje CK ZKS, namenjene oceni političnih razmer, ki se glasi: Ocenjujemo, da so ustavna dopolnila dovolj širok okvir za nujne reformske posege. Padle so normativne ovire integralnem trgu, odpirajo se možnosti za njegovo uvajanje, s tem pa tudi za spreminjanje družbene zavesti o vrednotah nadaljnjega družbenoekonomskega razvoja. Ustavna dopolnila terjajo odgovorno in temeljito reformo zakonodaje, samoupravnih aktov in prakse. Zato je pomembno da se zveza komunistov aktivno vključi v uveljavljanje ustavnih dopolnil, ki bo skladno z njihovim bistvom, z mnenjem iz javne razprave in stališči skupščine SR Slovenije ob njihovem sprejemanju. Poiskati je treba dobre strokovne rešitve in si zanje vzeti dovolj časa, da bodo res sprostile poslovno in samoupravno iniciativo ter okrepile materialni položaj združenega dela.

Zmanjšanje inflacije z ekonomskimi ukrepi je osnovni pogoj za izhod iz gospodarske in družbene krize ter za stabilen in dinamičen gospodarski razvoj. Zato bo ZK Slovenije dala konkretne predloge za opravljanje temeljnih žarišč inflacije v ekonomski politiki za leto 1989.

Priredil:
Vinko Blatnik

Murska Sobota: sindikat postavil ultimatum

AGROSERVIS JE TREBA SERVISIRATI

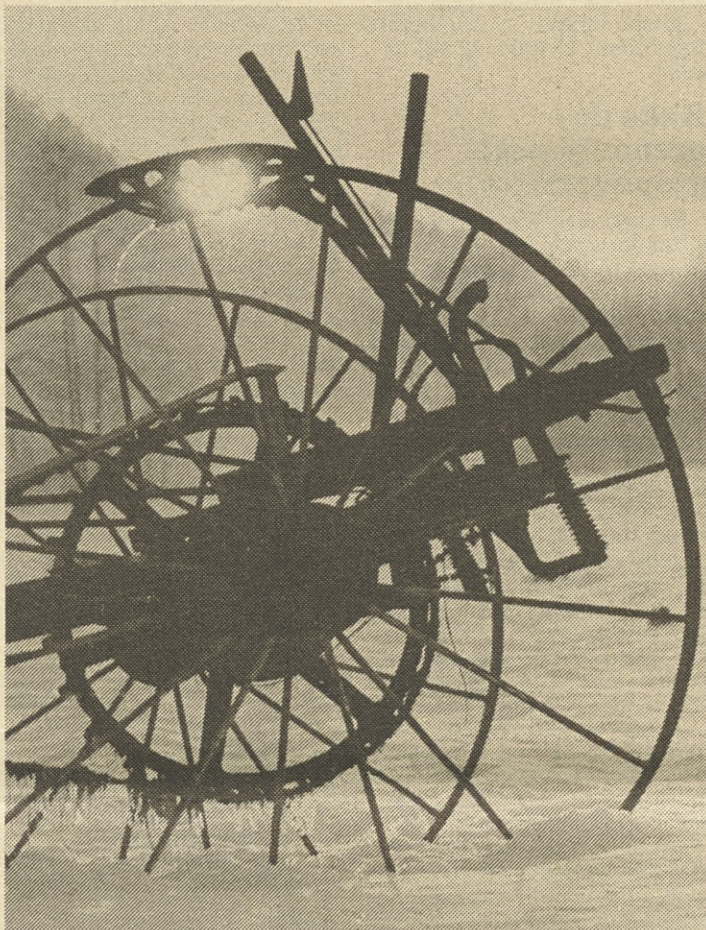
Prekmurci znova ugotavljajo, da mnogo preveč energije zapravljajo prav tiste delovne organizacije, ki bi morale biti kot drugod, na čelu tako po gospodarnosti kot po zadovoljstvu delavcev. V soboški občini pa se zaradi težav nenehno uvrščajo na dnevne rede najrazličnejših občinskih vodstev prav te, majhne delovne enote, Agroservis, Platana, Blisk, Srednješolski center...

Agroservis spada po mnenju poznavalcev že med tiste delovne organizacije, ki bi se v širši javnosti morale pojavljati s povsem drugačno vsebino, z uspehi. V resnici pa delavce te delovne organizacije že nekaj let obremenjujejo povsem druge težave, pomanjkanje dela, nevdružni medsebojni odnosi, neinformiranost, odločanje v zaprtem krogu...

Malo pred prazniki je zato predsedstvo občinskega sindikalnega sveta namenilo sejo obravnavi razmer v tej delovni organizaciji. Na skupni seji z izvršnim odborom sindikata so obravnavali gospodarske in politične razmere in gotovili že znano: tudi po treh letih še ni uresničen sanacijski program; delavci niso seznanjeni z načrtovanim razvojem, pogosto nimajo dela, so slabo plačani, medsebojni odnosi, predvsem med delavci in direktorjem, so na kritični meji in v tem trenutku ne morejo pomagati reševati težav...

Že iz povzetka ugotovitev z omenjene skupne seje v Agroservisu je jasno, da je ta delovna organizacija v globoki krizi. Verjetno je prav to narekovalo sindikatu, da poseže za zahtevo, naj strokovne službe v Agroservisu

visu do konca leta pripravijo analizo razmer in predloge za rešitev. Zahteva je v smislu dobrega gospodarjenja

skimi in proizvodnimi delavci...

Skorajda enak paradoks, kot je ta, da je v režiji preveč ljudi, ki ne vedo, ali slabo delajo in v proizvodnji zato nimajo dela, je ta, »da so bile pobude delavcev, ki so jih ti predlagali prek samoupravnih organov ali političnih organizacij, brez obrazložitve – zavržene...«

Nepoučeni bi težko verjeli, da se lahko izteka že tretje leto, odkar so zaradi skoraj enakih težav v Agroservisu sprejeli sanacijski program, razmere v delovni organizaciji pa se niso spremenile. Še več, letošnje gospodarjenje kaže, da delavci za svoje delo ne morejo biti še slabše plačani, saj so že zdaj pod povprečjem v soboški občini, ki je pod povprečjem v republiki.

Ultimativna zahteva predsedstva občinskega sindikalnega sveta in izvršnega odbora sindikata v Agroservisu naj bi tokrat odmevala po vsem Agroservisu, saj bodo sindikalni funkcionarji s svojimi ugotovitvami seznanili članstvo, poslali pa so jih tudi organom upravljanja. Torej tem organom upravljanja, katerih delegati so se morali odločiti o stvarih, ki so jim bile najpogostejše predložene neposredno pred sejo, kaj šele, da bi se lahko odločali v dogovoru z bazo. Delavcem zdaj preostajata dve možnosti: ali postopno končno uresničiti že pred tremi leti sprejeti sanacijski program ali opraviti carski rez v svojem vodstvu. Tako za prvo kot za drugo jih pesti čas. V prvem je gospodarski položaj delovne organizacije in vse družbe čisto drugačen kot pred tremi leti; v drugem primeru pa v sedanjih razmerah ne kaže izgubljati toliko energije za ugotavljanje že znane, ga, odštevanje pa se je že začelo...

Janez Sever

Nadaljevanje s prejšnje strani

ka ter nosijo pozitivno in negativno premoženjsko odgovornost.

Zaposleni delavci se tako iz nekdanjih (papirnatih) samoupravljalcev spremene v soupravljalce skupaj s tistimi, ki prispevajo sredstva oziroma kapital podjetja.

3. Predlagajo ostre spremembe pri vodenju in sicer v dveh smereh: povečujejo se pooblastila (ter odgovornost) poslovnih organov in zmanjšuje pristojnosti delavskega odločanja (opušča se oblike neposrednega konsenznega odločanja, delavski sveti pa bodo kot participativni organi odločali le o glavnih, strateških vprašanjih).

● Prvi pogoj, vseh zamišljenih sprememb je povečanje učinkovitosti gospodarjenja v vseh lastninskih oblikah. Zato je potrebno

a) opustiti nelastninski koncept družbene lastnine in jo opredeliti kot vrednost (družbeni kapital), ki se mora obnavljati in oplajati. Titularij družbene lastnine in družbenega kapitala so podjetja, ki imajo premoženjsko pravno in osebo odgovornost za enoletno gospodarjenje.

b) Vzpostaviti enakopravnost in pluralizem lastninskih oblik (poleg družbene še zadružna, kolektivna, privatna lastnina ter lastnina tujih oseb).

c) Gospodarstvo se mora začeti financirati namesto iz posojil predvsem iz trajnih virov sredstev: iz lastne akumulacije oz. iz prostovoljne akumulacije gospodarskih organizacij in prihrankov prebivalstva (delnice). S takšnimi viri bi bilo financiranje gospodarskih subjektov mnogo bolj stabilno, zmanjšale bi se kreditne obveznosti (vračilo glavnice) in povečala njihova konkurenčna sposobnost. Za vse to je nujno oblikovanje trga kapitala.

● Vse te spremembe so le razdelava nujnosti polnega uveljavljanja trga, njegovih zakonitosti. Potrebujemo celovit trg: poleg trga izdelkov in storitev tudi trge drugih proizvodnih tvorcev: kapitala, delovne sile, znanja, naravnih virov.

Na trgu proizvodov in storitev naj bi se cene načeloma prosto oblikovale pod vplivom ponudbe in povpraševanja. Ukrepi neposrednega družbenega nadzora cen bi se lahko uporabljali le izjemoma in vnaprej

določenih primerih, tako da bi družbenopolitična skupnost, katere organ je ukrepal, morala zagotoviti kompenzacije depriviliranim subjektom.

Trg kapitala in denarja je potrebno oblikovati zaradi stvarnejšega vrednotenja proizvodnih tvorcev in njihove ustrežnejše kombinacije v proizvodnji, zaradi doseganja večje mobilnosti razpoložljive akumulacije in večjega pritoka iz zasebnega sektorja (doma in iz tujine) ter učinkovitejšega financiranja gospodarstva zlasti na osnovi skupnih vlaganj.

Na trgu delovne sile naj bi se pod vplivom konkurence sposobnosti in znanj tako zaposlenih kot nezaposlenih oblikovala ravnotežna cena dela, ki bi pomenila element stroškovne cene.

● Sistemske spremembe pri gospodarskih stikih s tujino imajo za cilj ustvariti institucionalne podmene za večjo odprtost in odzivnost našega gospodarstva na vplive svetovnega trga oziroma za večjo stopnjo motivacije in prisile za vključevanje v mednarodno delitev dela.

Gre zlasti za oblikovanje deviznega trga, kjer bi se njihova cena oblikovala glede na ponudbo in povpraševanje, v prvi fazi pa tudi glede na odnose cen na domačem in tujem trgu ter plačilnobilnostne zmožnosti. Ob tem je nujna tudi večja sprostitev uvoza in mednarodnih plačil ter usmerjenost h konvertibilnemu dinarju. Tuja podjetja naj bi svoj kapital pri nas organizirala tako kot drugod po svetu, prav tako pa imajo tudi naša podjetja več možnosti za skupna vlaganja in odpiranje svojih podjetij v tujini.

● Enotni jugoslovanski trg naj bi omogočil prost pretok blaga, dela, in kapitala na vsem jugoslovanskem ozemlju ter s tem zagotovil boljše alokacije asursov, ustrežnejšo delitev dela na osnovi specializacije in kooperacije, bolj enakomeren regionalni razvoj ter izrabo prednosti ekonomije obsega.

● Bistveno naj bi se spremenil tudi sistem družbenega planiranja. Podjetja ne bodo več prisiljena planirati, temveč bodo to verjetno spontano počela kot vsa tržna podjetja. Plan pa bo ostal pomemben dejavnik v narodnogospodarskem usmerjanju,

saj trg ni vsezmožen (eksterne ekonomije in dizekonomije, veliki ekonomski in tehnološki sistemi, predvidevanje nekaterih strateških družbenih potreb oz. usmeritev).

Pri snovanju gospodarske prenovе so poskušali čim bolj zmanjšati nepotrebni normativizem v gospodarskem sistemu in vlogo države omejiti le na tiste funkcije, ki jih ima v vsakem tržnem gospodarstvu. Predlagana reforma naj bi začela veljati 1. januarja 1989 in to na tistih točkah, kjer so doseženi sporazumi o potrebnih spremembah (sistem razširjene reprodukcije in lastninski odnosi, organiziranje gospodarstva družbeno planiranje, ekonomski odnosi s tujino, finančni, denarni, posojilni in bančni sistem, davki in prispevki, delitev, obračunski sistem itd.). Vrsta področij je še odprtih (veliki tehnološki sistemi, zavarovanje, nekatera vprašanja razvoja nezadostno razvitih republik in pokrajin, družbene dejavnosti).

Takšna usmeritev je po mojem mnenju pravilna – veliko stvari je potrebno v našem gospodarstvu in družbi korenito spremeniti. Verjetno nikoli ne bo mogoče konstruirati povsem usklajen, dogovorjen in vsestransko sprejemljiv program sprememb. Vendar je začrtana smer pravilna – po njej so hodile in hodijo danes vse civilizacijsko najnaprednejše družbe, zato moramo čim prej nanjo kreniti tudi pri nas. Popravki bodo nujni ves čas in vseh tako ali tako ni mogoče predvideti vnaprej.

Uvodni del gradiva se končuje z nesistematičnim naštevanjem nekaterih družbenopolitičnih pogojev za izpeljavo prenovе. Gre praviloma za reševanje srednjeročnih in dolgoročnih vprašanj, kar ponazarja razliko med zahtevami, da z reformo (tokrat pa zares) začnemo z dedkom Mrazom, 1. januarja, in pripravljenostjo – zmožnostjo našega gospodarstva in družbe. Za prvi (dolgoročni) pogoj postavljajo reformo izobraževalnega sistema (predvsem srednjih šol in fakultet). Drugi pogoj je povsem drugačne narave – obračunsko računovodska razjasnitev stanja v naših financah, izključevanje vseh fiktiv iz bilanc gospodarstva in bančnega sistema. Tu se povsem neubranjeno priključijo še izjemno težaven in dolgoročen proces zmanjševanja stroškov družbene infrastrukture (od samoupravnih interesnih

skupnosti do proračunov vseh družbenopolitičnih skupnosti).

Tretji pogoj naj bi bila postavitev sistema in programov socialne politike, ki naj bi po eni strani blažila socialno problematične posledice tržne logike, po drugi pa s tem ne bi onemogočala tržne utemeljenosti našega gospodarstva.

Četrti pogoj govori o obveznosti družbenopolitičnih organizacij, da ustvarjajo politično in družbeno ozračje za reformo med delovnimi ljudmi in občani.

Z zadnjim, petim pogojem pa se končuje ravno tam, kjer bi se govorenje po družbenopolitičnih možnostih za izpeljavo reforme oziroma o prehodu na tržno gospodarstvo moralo začeti – z zahtevo, da se operacionalizira prehodno obdobje, ki naj bi omogočilo, da se naše onemoglo in na tržno gospodarjenje nenavajeno gospodarstvo prilagodi bistveno drugačni eksistencialni in razvojni logiki.

Z gotovostjo lahko trdimo, da je program prehoda, razdelava pogojev za gospodarsko reformo, izrazito najslabši del vsega gradiva. Tu se kažeza nemoč in neznanje tako znanosti, operativnih struktur, politike-partije o tem, kako pognati kolo razvoja v drugo smer.

Eno je postavitev željenih odnosov in procesov (v tem smo bili vedno uspešni in produktivni, s tem da je šlo v sedemdesetih letih za izvirne, čeprav utopične modele, sedaj pa zgolj za kopiranje in prenašanje dobro znanih rešitev tržnih gospodarstev), drugo pa je družbeno-gospodarsko in politično sprejemanje in uresničevanje zamišljenih projektov.

Tako dvom o praktični vrednosti in uporabnosti tudi tega skoraj povsem »tržnega dokumenta« ostaja aktualen – ali gre zopet le za »harmonijo pisanja«, ki jo bodo kmalu izpodrinile in zamenjale nove skupine »pisalnih govorečih« ali pa s tem gradivom resno mislimo narediti nujne in pravilne premike?

Na kratko smo prikazali temeljne smeri spreminjanja gospodarskega sistema, kot je predvideno v reformi, prihodnjic pa bomo nakazane spremembe podrobneje razčlenili po že napovedanih razdelkih.

Nadaljevanje prihodnjic

V sindikatih zavzeto proučujejo predloge »šolskih« zakonov

VZGOJNOIZOBRAŽEVALNE PROGRAME NAJ DOLOČA STROKA

V šolski javnosti in tudi v organih zveze sindikatov Slovenije v zadnjih razpravah precej pozornosti namenja aktualnim zakonodajnim pobudam na področju vzgoje in izobraževanja. Gre za predlog za izdajo zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o svobodni menjavi dela na področju vzgoje in izobraževanja; osnutek zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o usmerjenem izobraževanju in predlog za izdajo zakona o pedagoški službi.

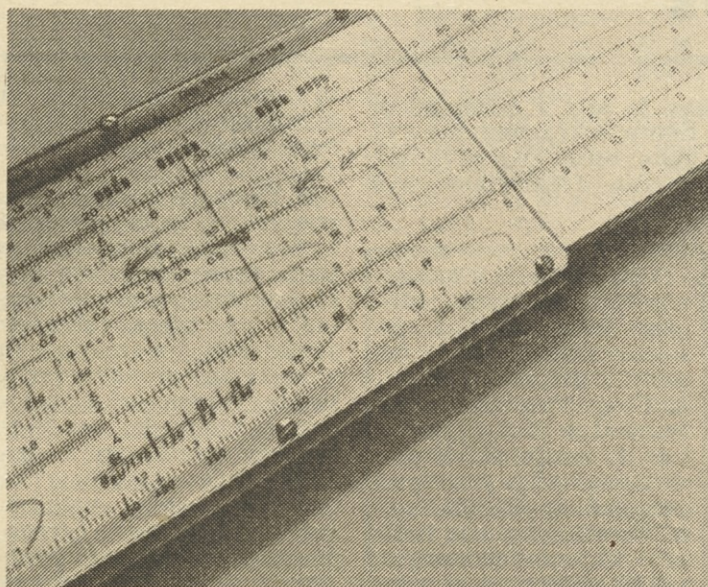
O teh zakonih so razpravljali na svetu za vprašanja izobraževanja, znanosti in kulture na seji republiškega odbora sindikata delavcev v vzgoji, izobraževanju in znanosti, o tem pa bo tekla beseda tudi na bližnji seji predsedstva republiškega sveta.

Z zakonom o spremembah in dopolnitvah zakona o svobodni menjavi dela na področju vzgoje in izobraževanja želijo predlagatelji uveljaviti smotnejšo organiziranost uporabnikov in izvajalcev usmerjenega izobraževanja. Spremembe predvidevajo, da se bodo uporabniki in izvajalci neposredno organizirali v republiški izobraževalni skupnosti in ne več v devetnajstih posebnih izobraževalnih skupnostih. Gospodarnejša naj bi bila tudi organiziranost v občinskih izobraževalnih skupnostih. Tako bo mogoče oblikovala eno izobraževalno skupnost za več občin ali eno interesno skupnost za več družbenih dejavnosti. Zaradi prenosa pristojnosti pri sprejemanju programske zasnove in vzgojnoizobraževalnih programov bi se spremenile tudi pristojnosti strokovnega sveta SR Slovenije za vzgojo in izobraževanje in Izobraževalne skupnosti Slovenije.

Osnutek zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o usmerjenem izobraževanju pooblašča Izobraževalno skupnost Slovenije za sprejemanje programske

zasnove usmerjenega izobraževanja, sprejemanje vzgojnoizobraževalnih programov pa prepušča strokovnim organom. Namesto skupne vzgojnoizobraževalne osnove predlaga enotni izobražbeni standard in maturo kot splošni pogoj za vključitev v visokošolsko izobraževanje. Za visoko šolstvo predlaga osnutek zakona nove pristojnosti univerze in visokošolskih delovnih organizacij pri postopkih za pripravo programske zasnove in pri sprejemanju programov ter razbremenjuje postopek izvolitve v nazive visokošolskih učiteljev, znanstvenih delavcev in sodelavcev. Osnutek kot varianta namesto vpisa v program predvideva vpis v smer izobraževanja. Opredeljuje tudi opravljanje vzgojnoizobraževalne dejavnosti z osebnim delom, predlagan pa je tudi sistem napredovanja pedagoških delavcev v srednjem izobraževanju, povezan s stalnim strokovnim izpopolnjevanjem.

Tretji zakon o pedagoški službi opredeljuje pedagoško službo kot dejavnost, potrebno za spremljanje in preučevanje učinkovitosti vzgojnoizobraževalnega sistema, razvijanje in posodabljanje vsebin in metod vzgojnoizobraževalnega dela ter za zagotavljanje skladnosti vzgojnoizobraževalnega dela s predpisi. Čeprav zaradi pomanjkanja strokovnih

podlag osnutek še vedno izhaja iz dosedanje koncepcije enotnosti razvojnoraziskovalnega dela, svetovanja in pedagoškega nadzora, je vendar dan bistveno večji poudarek razvojno raziskovalnemu delu in sprotne izpopolnjevanju in usposabljanju delavcev v vzgoji in izobraževanju, »inšpekcijski nadzor« pa se omejuje na nujne posege.

Pogrešajo opredelitev družbenega standarda šolstva

V sindikatih so ocenjevali predlagane spremembe in dopolnitve zakonov s področja vzgoje in izobraževanja predvsem z vidika »sprejetih stališč do razvoja in preobrazbe družbenih dejavnosti. Prevladuje ocena, da predlogi ne temeljijo dovolj na razpravi in sklepih republiške skupščine o nadaljnjem razvoju družbenih dejavnosti. V sindikatih niso zadovoljni zaradi parcialnosti predlogov. Predlagatelji so se izognili celoviti oceni predlaganih sprememb in ne izhajajo iz ocene nadaljnega razvoja sistema vzgoje in izobraževanja z opredelitvijo družbenega standarda na tem področju. Spremembe se nanašajo samo na del celotnega področja vzgoje in izobraževanja, ne vsebujejo pa nobenega poskusa drugačne vsebinske zajetosti posameznih dejavnosti in povezave v samoupravnem interesnem organiziranju.

Sindikati niso zadovoljni, ker pri financiranju niso opredeljene razlike med posameznimi oblikami financiranja. Upoštevanje so tako posredna in neposredna svobodna menjava dela kot osebna poraba. Sindikati pa še naprej vztrajajo, da mora biti nacionalni program v celoti financiran s prispevki, medtem ko je mogoče posamezne, posebne programe, financirati z neposredno

svobodno menjavo dela. Menijo, naj posameznik iz osebne porabe prispeva le za tiste storitve, ko gre za nadstandardno kvaliteto ali obseg in kadar je mogoče izbirati med temi oblikami.

Osnovna šola je sestavina nacionalnega programa

Predloge za racionalizacijo samoupravnega interesnega organiziranja uporabnikov in izvajalcev, ki jih predstavlja odprava posebnih izobraževalnih skupnosti in možnost združevanja več občinskih skupnosti, v sindikatih podpirajo. Menijo pa, da bi moral biti vsaj kot variantni predlog tudi ta o organiziranosti uporabnikov in izvajalcev programa osnovne šole na republiški ravni. Trdijo da osnovnošolski program prav gotovo predstavlja sestavino nacionalnega programa.

Ob nekaterih pomanjkljivostih pa v sindikatih niso prezrli in podpirajo pozitivno usmeritev, ki jo nakazujejo osnutki. Pozdravljajo ločevanje med vprašanji strokovne narave, za katere mora nositi odgovornost stroka in vprašanji družbenega uveljavljanja in samoupravljanja. Zato podpirajo vse zamisli o odgovornosti stroke za oblikovanje vzgojnoizobraževalnih programov, o večji odgovornosti in pristojnosti stroke nasploh, še zlasti pa tiste rešitve, ki prinašajo večjo avtonomnost univerz. Prav tako ugodno ocenjujejo, da je v osnutkih zaznati sodobnejši pogled na razvoj vzgoje in izobraževanja, ki se kaže v odpiranju možnosti zasebnega dela na tem področju, možnosti izobraževanja po delih programov in podobno. Všeč so jim tudi vsi predlogi, ki pripomorejo k deregulaciji in racionalizaciji na področju vzgoje in izobraževanja.

Nezadovoljni z obravnavo izobraževanja odraslih

Med konkretnimi priporočili na posamezne zakone v sindikatih opozarjajo, da pri zakonu o svobodni menjavi dela na področju vzgoje in izobraževanja podpirajo odpravo posebnih izobraževalnih skupnosti kot prispevek k racionalizaciji. Pri tem pa še ne strinjajo, da predlagatelj ni povzel dobrih izkušenj in povsem zanemarljivo panožno načelo in delegiranje v republiško izobraževalno skupnost izključno prek občinskih izobraževalnih skupnosti ne ustreza uveljavljanju celovitih družbenih interesov na področju vzgoje in izobraževanja. Kot eno možnih rešitev vidijo, da bi delegatsko bazo za zbor uporabnikov tvorila tudi splošna združenja za področje gospodarstva in skupnosti OZD za področja družbenih dejavnosti.

Pri dopolnitvah zakona o usmerjenem izobraževanju se sindikatom dozeva, da se je predlagatelj preveč

togo držal naročila, naj ne posega v temeljno zasnovo zakona. Nekatere spremembe po mnenju sindikatov pomenijo poseg v temeljno zasnovo, kar ne pomeni, da jih zato zavračajo, pač pa utrjuje v prepričanju, da bi lahko tudi nekatere druge neustrezne določbe lahko spremenili ali odpravili že v tej fazi.

Opozarjajo tudi – in s tem so zlasti nezadovoljni – da osnutek zakona v ničemer ne ustreza večkrat izraženi zahtevi po drugačni obravnavi izobraževanja odraslih. Do izdelave posebnega zakona o izobraževanju odraslih, ki naj bi temeljil na znanstvenih izsledkih, bi morali v obstoječem zakonu odpraviti nesmiselna določila in ovire, ki zavirajo razvoj tega izobraževanja. Najprimerneje bi bilo izpustiti vsa določila o izobraževanju odraslih in do izdelave posebnega zakona predvideti poseben izvršilni predpis.

V razpravah na seji sveta za vprašanja izobraževanja, znanosti in kulture ter na republiškem odboru sindikata delavcev v vzgoji, izobraževanju in znanosti so prispevali tudi vrsto konkretnih pripomb na »šolske« zakone. Zlasti veliko pripomb je bilo namenjenih 195. členu sedanjega zakona, ki govori o obveznosti neposrednega vzgojnoizobraževalnega dela z učenci oziroma študenti. Sprememba namreč dodaja številne nove naloge, kar objektivno pomeni večjo obveznost učitelja, pušča pa vrsto nejasnih vprašanj.

Igor Žitnik

Spodrsrljaj ali podcenjevanje

Na nedavni seji republiškega odbora sindikata delavcev v vzgoji, izobraževanju in znanosti so imeli z dnevnim redom predvideno tudi samostojno točko o – za delavce gotovo najzanimivejši temi – gmotnih vprašanj. Informacije o financiranju programov osnovnega in usmerjenega izobraževanja po spremembi zveznih intervencijskih zakonov in izhodiščih za prihodnje leto naj bi dali predstavniki republiške izobraževalne skupnosti. Vsaj tako je bilo dogovorjeno pred sejo.

Vendar predstavnikov republiške izobraževalne skupnosti na sindikalni seji ni bilo, zato člani republiškega odbora o urejanju finančnih vprašanj svojim sodelavcem po občinah, šolah in drugih izobraževalnih organizacijah ne bodo mogli povedati nič novega.

Če pustimo ob strani morebiten vzrok za odsotnost predstavnikov republiške izobraževalne skupnosti na seji, namreč, da tudi njim še ni čisto jasno, koliko denarja bo na voljo za izobraževanje v prihodnje, pa za takšen odnos vendarle ni opravičila.

Člani republiškega odbora so upravičeno ogorčeni zaradi občutka, da je njihovo delo podcenjevano, niso pa redka tudi razmišljanja, ki povezujejo bojkot seje z nekaterimi, za republiško izobraževalno skupnost neprijetnimi stališči, ki jih zagovarjajo v sindikatih. V sindikatih so prepričani, da je potrebno vsem samoupravnim interesnim skupnostim zagotoviti večjo vlogo pri zagotavljanju gmotnih osnov za delovanje na svojem področju in se nikdar niso sprijaznili z vlogo razdeljevalca vnaprej omejenih sredstev. Prepričani so, da je tak tudi interes republiške izobraževalne skupnosti in njenih organov.

Ustreznejši položaj vzgoje in izobraževanja in drugačno vrednotenje šolskega dela se gradi tako v samoupravnih interesnih skupnostih kot v družbenopolitičnih organizacijah. Vsak ima svojo vlogo, vendar so skupni dosežki mogoči samo z medsebojnim spoštovanjem in upoštevanjem.

Igor Žitnik

Nova razstava v likovni galeriji dravograjskega Kograda

Povabilu komisije za kulturo pri konferenci osnovnih organizacij sindikata SGP Kongrad Dravograd se je odzval tudi Jože Tisnikar, eden najbolj znanih slovenskih in jugoslovanskih slikarjev samoukov.

Tako bo delovna organizacija v svojo kulturno kroniko lahko zabeležila še en nepozabni dogodek, saj je v likovni galeriji že pred tem predstavila dela znanih likovnih umetnikov, kot so: Dora Plestenjak, Bogdan Borčič, Franc Kopitar, Franc Tobias, Boris Tkalec, Nada Medved, Franc Berthold in drugi.

Med likovniki gradbinci se je najbolj uveljavil Jože Kramberger, ki je znan tudi širši javnosti, vsaka razstava pa je pomenila za člane delovne organizacije svojevrsten kulturni užitek.

Jože Tisnikar je obiskovalce razstave popeljal v svet, ki je večini manj znan, v svet šokantnosti, vendar je prav zaradi svoje likovne dognanosti prepričljiv v sporočilu o človeški tragediji, ki se odvija v bolnišnici in prosekuri, v gostilnah in domovih bolnikov, na pogrebih in vivisekcijah.

J. M.

VSE ZA NOVO LETO!

V KNJIGARNI DELAJSKE ENOTNOSTI

na Tavčarjevi 5 v Ljubljani

- stenski koledarji
- rokovniki
- slike
- knjige od fotomonografij do strokovnih priročnikov in leposlovja

VSE TO IN ŠE VEČ!

PRIDITE – IZBERITE IN ZADOVOLJNI BOSTE!

Čaka vas Knjigarna Delavske enotnosti

Tavčarjeva 5 v Ljubljani!
Telefon (061) 317-870

Bloke zibelka smučanja

Prihodnje leto bomo Slovenci slavili tristoletnico prvega zapisa o bloških smučarjih. Beleške o smučanju zasledimo v knjigi Slava vojvodine Kranjske spod peresa znanega raziskovalca naše dežele Ivana Vajkarda Valvasorja.

Bolj kot to je pomembno, da smo prav Slovenci prvi in edini v Srednji Evropi, ki smo si že pred stoletji znali olajšati življenje pozimi, ko je sneg na debelo zamažal pokrajino in poti. Ko so se prvi meščani začeli navduševati za smučarski šport, to je bilo tik pred prvo svetovno vojno, so bile smuči med prebivalci Blok v rabi že dolga stoletja. Smučati so se naučili v družini prav tako, kot so se otroci naučili hoditi. Vsaka novost si med ljudstvom le počasi utira pot, za razvoj spretnosti v krmarjenju na dilcah pa je potrebna dolga doba. Zato ne gre dvomiti o tem, da je bilo smučanje na Blokah v navadi že davno pred Valvasorjem. Kdo ve, koliko stoletij...

Drugo pisano poročilo o smučanju pri nas je kasneje šele v Bleiwesovih Kmetijskih in rokodelskih novicah v 19. stoletju (1845), ko Podgrivarski v svojem prispevku Huda zima na Blokah in uporaba smuči prvič v slovenščini opisuje bloško smučanje. Za vmesni čas zaradi požara v Novi vasi nimamo poročil, ker so takrat zgorele vse domače kronike.

Naše bloško smučanje je vsekakor velika znamenitost. Zato je na Bloke rad zahajal tudi naš prvi smučarski učitelj Rudolf Budjura, kjer je dobil vrsto pristnih domačih izrazov, ki so temelj našega smučarskega izrazoslovja. Na Bloke pa so zahajali tudi drugi domači in tuji strokovnjaki, ki jih je zanimala samoniklost našega smučanja. Bloški plohci iz »predšportne« dobe so danes zato prava dragocenost, pa tudi velika znamenitost, saj so si jih oskrbeli celo veliki muzeji v nordijskih državah.

Na zelo zanimivo vprašanje, kako staro je pravzaprav bloško smučanje, žal, nikoli ne bomo dobili natančnega odgovora. Morda še precej več, kot si mislimo. Kdo ve? Iz dokaj natančnega opisa Ivana Vajkarda Valvasorja pa sklepamo, da na Blokah smučajo že zelo dolgo, vsekakor iz roda v rod.

Slovenci smo vsekakor lahko ponosni, da so prav naši kraji zibelka smučanja v Srednji Evropi. In prvi zapis o tem delu naše zgodovine bo v kratkem slavil 300-letnico.

Andrej Ulaga

Letos osem Bloudkovih nagrad in enaindvajset plaket

ŠPORTNI DELAVCI NA IGRIŠČU TREH REFORM

Vrhunskih športnih dosežkov je bilo v olimpijskem letu 1988 toliko, kot še nikoli v slovenski zgodovini. 21. stoletje moramo pričakati na kakovostno višji ravni življenja, alternativa temu sta duhovna in materialna revščina

V avli Srednješolskega centra Dušana Kvedra na Ptuj so pred dnevi podelili Bloudkove nagrade in plakete, najvišja republiška priznanja za delo in dosežke v telesni kulturi. Kot ekipa je Bloudkovo nagrado za leto 1988 prejela jugoslovanska reprezentanca v smučarskih skokih (za drugo mesto na 15. zimskih olimpijskih igrah v Calgaryju v ekipni tekmi), med posamezniki pa so to najvišje priznanje dobili Matjaž Debelak (Ljubljana – za vrhunske dosežke v smučarskih skokih), Jože Fišer (Maribor – za 60-letno uspešno organizacijsko in strokovno delo v športu), Tilka Gajšek (Ljubljana – za nenadomestljiv prispevek k razvoju odbojke in košarke v Sloveniji), Beno Hvala (Ljubljana – za delovanje v športu in velik prispevek k razvoju športnega programa pri RTV Ljubljana), Janez Krušič (Zirovnica – za velik prispevek gorništvu in alpinizmu), Sadik Mujkić in Bojan Prešeren (Bled – za vrhunske dosežke v veslanju) in Primož Ulaga (Ljubljana – za vrhunske dosežke v smučarskih skokih). Poleg osmih nagrad so na slovesnosti v spomin inž. Stanka Bloudka podelili še enaindvajset plaket. Poleg posameznikov so jih prejele tudi tri organizacije in sicer Planinsko društvo Snežnik (Ilirska Bistrica), Rokometni klub Drava (Ptuj) in Športno združenje Dom (Gorica).

Samo dilce so premalo. Za smučanje potrebujemo tudi sneg, predvsem pa – poln žep. Slika: Sašo Bernardi

Vloga, ki jo je v našem alpskem smučanju odigral Bojan Križaj, je v smučarskih skokih in poletih pripadla Primožu Ulagi. Ta skakalec na smučeh je prvi Jugoslovčan, ki mu je uspela posamična zmaga v svetovnem pokalu (zdaj jih ima že devet), bil pa je tudi prvi, ki je stal na zmagovalnih stopnicah na svetovnem prvenstvu v smučarskih poletih, ko je letos v Oberstdorfu osvojil srebrno kolajno. Kot tretji v letošnjem skupnem seštevku svetovnega pokala je tudi prvi naš skakalec, ki mu je v tem tekmovanju pripadla kolajna.

Pa še nekaj poudarkov iz slavnostnega govora Andreja Bervarja, predsednika žirije za podeljevanje Bloudkovih priznanj in predsednika Telesnokulturne skupnosti Slovenije.

Vrhunskih športnih dosežkov je bilo v olimpijskem letu 1988 toliko, kot še nikoli v slovenski zgodovini. Slovenski športniki in športnice so si pod jugoslovansko zastavo izborili na olimpijskih igrah v Calgaryju in Seulu kar deset kolajn. Zato so ostali nekateri vrhunski dosežki na drugih svetovnih prvenstvih nekoliko v ozadju, saj so olimpijske igre ljub vsemu najpomembnej-

ša športna preizkušnja in olimpijska kolajna najzlahtnejša kolajna vsakega športnika.

Ta čas je slišati glasne argumente, da je potrebno razbremeniti gospodarstvo tako, da se zmanjšajo prispevne stopnje, med drugim tudi v telesnokulturnih skupnostih. Ne spuščam se v to, da mnogi vidijo vzrok za neustrezen položaj gospodarstva zgolj v dejstvu, da je to preobremenjeno s prispevki. Opozarjam, da je naš odgovor na take omejitve velikokrat zgrešen. Linearno zniževanje stopenj predstavlja linijo najmanjšega odpora, oportunitizem, ki telesne kulture ne bo prenovil. S takim prijemom stiskamo vse, tudi tiste, ki bi v novih časih morali vleči telesno kulturo v 21. stoletje. Premalo se poglobljamo v opozorila, da športni sistemi v svetu stanejo od 8 do 10 odstotkov vseh sredstev, pri nas pa 15 do 20 odstotkov. Nekaj more biti narobe z merili, ki kažejo, da imamo v Sloveniji skoraj 800 vrhunskih športnikov. Vse bolj finansiramo organizacijo klubov in društev, ne pa teles-

S tem ko smo najvišja telesnokulturna priznanja v Sloveniji poimenovali po Stanku Bloudku, smo trajno utrdili spomin na tako izjemno osebnost. Kljub novim in drugačnim časom nas še vedno navdihujejo njegove ideje in dragocene rezultati strokovnega in raziskovalnega dela.

Tudi v Gorenju dodobra »razgibali življenje«

NAJVEČ ŠTARTOV V ATLETIKI

Tekmovanja v različnih športnih zvrsteh za pokal delovnih organizacij in skupnosti Gorenja v Titovem Velenju imajo že bogato izročilo. Prirejajo jih zato, da bi čimbolj »razgibali življenje«, kot je geslo zadnje množične akcije v Sloveniji za razmah rekreativne in športne dejavnosti.

Najrazličnejše oblike se zrcalijo tudi v tekmovanjih, ki so za marsikoga še vedno privlačna oblika sprostitve po delu. Seveda pa ne bi smela biti le tekmovanja, temveč bi moralo gibanje postati vsakdanje pravilo. Možnosti je pravzaprav več kot dovolj. Največje telovadnice je v napravi, kjer so primerne poti za hojo, za tek in druge dejavnosti, poleg tega pa imajo delavci Gorenja možnost za razgibanje svojega življenja tudi še v najetih telovadnicah in drugih objektih.

Toda, če smo že pri organizirani rekreaciji, si je vredno ogledati še rezultate, ki so jih posamezniki dosegli v privlačnih zvrsteh, kot so atletika, streljanje z zračno

Koledar za rekreativce

Odbor za množične športnorekreativne prireditve Stokovnega sveta ZTKO Slovenije za športno rekreacijo tudi letos pripravlja republiški koledar množičnih prireditev. Koledar je prvič izšel pred dvema letoma in so ga ljubitelji rekreacije na moč toplo pozdravili. Zato se je odbor za množične športne prireditve odločil, da bo takšna prizadevanja nadaljeval.

Izhodišča za pripravo koledarja za prihodnje leto so enaka prejšnjim. Odbor je pozval vse pristojne oziroma posamezne prireditelje, naj zberejo vse podatke o predvidenih množičnih športnih prireditvah. V koledarju morajo biti predvsem ime prireditve, vrsta, datum, kraj tekmovanja in natančen naslov organizatorja. Zelo pomembna je tudi rubrika, komu je prireditve pravzaprav namenjena: rekreativcem, ki so aktivni le občasno, ali takim, ki trenirajo večkrat na teden. Seveda bo koledar odgovoril tudi na vprašanja v zvezi z dolžino proge in trajanjem tekmovanja. Čim več bo vnaprej znanih podatkov, tem manj bo nesporazumov in slabe volje.

Odbor za množične športne prireditve pri ZTKO Slovenije bo zbrane podatke, ki jih bo oziroma jih je že prejel s terena, ocenil z dveh vidikov. Tako je predvsem pomembno, koliko bodo prijavljene prireditve na dovolj visoki strokovni ravni, in drugič, ali tekmovanja presegajo krajevni pomen in s tem zaslužijo svoje mesto v republiškem koledarju. Ob vsem tem bo seveda potrebno časovno uskladiti mnoge prireditve, kar ne bo preprosta naloga. Organizatorjev, ki bi radi privabili čim več rekreativcev, je namreč veliko, možnih terminov za posamezna tekmovanja pa ni na pretek. V tem smislu jo najbolj pogosto zagode premalo radodarna zima, ko noče in noče začasa pobeliti narave. Z organizacijo drugih prireditev, ki niso odvisne od snežne odeje, je nekoliko lažje.

A. U.

nokulturnih programov, za kar so TKS ustanovljene.

Začel se je proces prestrukturiranja družbe, ki ga nakazujejo tri reforme: gospodarska, politična in družbena. Aktivno smo se vključili v družbena prizadevanja za demokratičnejši, humanejši in bogatejši jutri. Če uporabim športni izraz, smo športni delavci ta hip na igrišču treh reform in ne na tribunah, kjer bi navijaško opazovali izid za to družbo in vsakega posameznika še kako usodne tekme. Skratka: tudi naša iskanja sestavljajo koalicijo za uresničevanje treh reform.

Odgovornost telesnokulturnih skupnosti je, da odpirajo prostor pobudam, vplivajo na zavest ljudi in omogočajo aktivirati čim širši krog ljudi. Znajti in odzvati se morajo v skladu s cilji tudi izvajalske organizacije, strokovne in znanstvene institucije, podjetja, množična občila, občine in republika. Če bodo interesi, pobude, hotenja in nagnjenja ljudi napajali vse naše športne akcije, potem bomo pričakali 21. stoletje na kakovostno višji ravni življenja. Alternativa temu sta duhovna in materialna revščina.

A. U.

Plastika C (Jakop, Vrtačnik, Škrilin, Felcijan), in med moškimi Procesna oprema (Molnar, Anič, Iršič, Tesnovnik), ZHT Plastika (Založnik, Lah, Pintarič, Koselj) in ZHT C (Zajc, Ložič, Sterkuš, Poznič).

Med moškimi in ženskimi ekipami so zmagali delavci tozda Zamrzovalna in hladilna tehnika Gorenja Gospodinjinski aparati.

V streljanju z zračno puško je tekmovalo 56 žensk in 130 moških. V treh starostnih kategorijah so postali letošnji zmagovalci: Mihaela Krulj, Luca Šimič, in Kristina Jehrt, Dare Bujan, Zlatko Rošar in Jure Mogilnicki. Ženske – ekipno: ZHT (Bellian, Krivec, Pečoler, Jeza), moški: DSSS – GA: (Božnik, Žlender, Perše, Blagotinšek, Mogilnicki, Pečnik).

V ribolovu so tekmovali le tri delavke in 49 delavcev, med moškimi je zmagal Vlado Klemenčič, med ženskami pa Angela Skela. Med ekipami je bila najboljša ZHT I. (Mikek, Jedlovnik, Bizjak).

Hinko Jerčič

Razvoj rudnikov rjavega premoga v Zabukovici in Libojah ter socialne razmere rudarjev

VPLIV RUDARSKE PRETEKLOSTI NA RAZVOJ OBEH KRAJEV

Zgodovinski razvoj rudnika rjavega premoga Liboje

Začetki rudarskega dela na premogovniku v Libojah segajo v leto 1799, ko sta Franc Rath, zakupnik gospostva v Laškem, in lastnik tovarne galuna v Britnem selu Daniel Dereani 10. avgusta prejela dve fevdni pismi, s katerima je bilo vsakemu dodeljeno po devet jamskih mer. Leta 1804 je Rath zaprosil še za 9 jamskih mer v okolici Sv. Neže v Libojah. V poznejših letih so se lastniki menjavali in tako sta 28. julija 1827 dobila v last rudarsko entiteto Jakob Tadej Hefe in njegova žena Ana. Leta 1841 je prišel ves premogovni kompleks v last Ivana Friedricha, ki je v naslednjih letih pridobil še 10 novih jamskih mer in postal najmočnejši rudniški posestnik v tej okolici.

V letu 1848 so v Libojah zgradili veliko graščino, to je stanovanjsko poslopje (Herrnhaus), ki je danes že v precej slabem stanju in služi za stanovanja delavcem. Poleg njega je bilo zgrajeno veliko gospodarsko poslopje. Takrat so bila postavljena tudi velika stanovanjska in obratna poslopja v bližnjem kraju Nemški dol, ki je danes uporabljajo tudi le za stanovanja, dvorano pa za kulturne in društvene namene.

Pravica do izkoriščanja premogovnika v Nemškem dolu je bila podeljena tovar-

ni kamenin po fevdnem pismu dne 18. 11. 1840. Kopači so iz rova »Anton«, verjetno last tovarne keramičnih izdelkov, ki je bila ustanovljena leta 1815. Prvi lastnik premogovnika je bil Ignac Hefe, ki je prejel od rudarske oblasti v Leobnu odkupno dovoljenje.

Poleg premogovnika so imeli takratni gospodarji veliko tovarno stekla in tovarno keramičnih izdelkov, saj so bila tu tudi ležišča kremenčevega peska in večje količine dobre gline. Steklarska industrija je kmalu prenehala, dela pa še Keramična tovarna, ki je še danes zelo pomembna za razvoj Liboj. V jamskih merah so takratni lastniki Friedrichi odkopavali premog do leta 1875. Potem so premogovnik prodali Trboveljski premogokopni družbi (TPD), ki pa ga je pustila poplaviti in ga zaprla. Pozneje je TPD oddajala posamezne jamske mere v eksploatacijo raznim zasebnim najemnikom, ki so nižje ležeče premogovne plasti odkopavali do leta 1930. Zatem je bilo v teh jamskih merah vsako rudarsko delo do leta 1941 ustavljeno.

Med okupacijo je bil v letu 1943 zgrajen oziroma obnovljen stari jašek »Marija« – do globine 100 metrov. Med NOB je bil požgan in uničen.

Po osvoboditvi leta 1945, so ponovno odprli stari Friedrichov izvozni jašek Trojica, po katerem so izvažali

vsoto proizvodnje. Po uničenju jaška Marija so med okupacijo začeli graditi izvozni jašek Borba, ki je bil dograjen leta 1947. Po zgraditvi zvezne proge med »poljem Trojica« in jaškom »Borba« ter po zgraditvi žičnice Liboje–Zabukovica so izvažali vsoto proizvodnje po jašku Borba. Izvozni jašek Trojica pa je bil opuščen. Proizvodnjo so prevažali od tod po žičnici v separacijo v Zabukovico, od tod pa po industrijskem tiru na nakladalno rampo železniške postaje Žalec. Tako je odpadlo drago prevažanje s konjsko vprego in kamioni po slabi cesti iz Liboj na železniško postajo Petrovče, oddaljeno 6 km.

Rudnik Liboje je bil razdeljen na jamski in zunanji obrat in je bil 1. januarja 1951 združen z rudnikom Zabukovica. V tehnično – upravnem smislu ter administrativno ga je vodila uprava rudnika Zabukovica.

Prvi znani podatki (vendar nepopolni in ne za vsako leto) o pridobivanju premoga (količina pridobljenega premoga na leto) izhajajo iz leta 1979. Znano pa je, da ga je že leta 1855 v Libojah Friedrich uporabljal v lastni steklarni: med drugim ga je prodajal tudi v Prebold za parni stroj.

V letih 1872–1882 je bilo v libojškem premogovniku pridobljenih 10.857 ton. Za nadaljnja leta ni točnih podatkov. Podatki so še za leta 1892–1902, in sicer 5.465

ton. Približna povprečna letna proizvodnja v zadnjih letih 19. stoletja je bila nekaj več kot 2.000 ton.

Od leta 1919 do leta 1922 je proizvodnja zastala, po letu 1922 pa je naraščala do leta 1930, ko so se začeli tudi pri nas kazati vplivi svetovne gospodarske krize. Proizvodnja je zelo padala do leta 1932, potem pa je strmo naraščala do leta 1940. V rudarskoraziskovalna in odpiralna dela je bilo vloženega veliko truda in sredstev. Kljub temu pa ni bilo več mogoče organizirati donosnega črpanja premoga. Tanki in strmi sloji premoga, predolge prevozne poti in pogosti vdori vode so bili osnovni razlogi, da so po letu 1958 postopoma zmanjševali izkop premoga in rudnik leta 1972 zaprli.

Rudnik rjavega premoga Zabukovica

Izkoriščanje zabukoviškega premoga se je začelo že v letu 1799 na obrobju južnega krila kačunje, kjer so premog izkopavali, kolikor je bil dosegljiv, z vodoravnimi rovi. Odkopavanje globlje ležečih premogovnih slojev se je začelo leta 1843, ko je bil zgrajen bivši »jašek Karolina« v Stari jami in kmalu nato »jašek Francisci« v bližini sedanje električne centrale. Največji odjemalec je bila južna železnica, ki je jemala 12 do 18 tisoč stotov (1 stot = 0,1 tone) na mesec.

Tudi mesto Celje je odkupovalo po 2.000 stotov na mesec. Manjše količine so prodajali tudi v Maribor, Ptuj in Kanižo. To je bil jasen primer iskanja lastnih energetskih virov.

Leta 1875 je bilo ustanovljeno Savinjsko rudarsko društvo. Obstajalo je do leta 1901, ko je prešel premogovnik v last Trboveljske premogokopne družbe in Daniela von Lappa, posestnika velenjskega premogovnika.

Po »jašku Karolina« so premog pridobivali lastniki tekstilne tovarne Prebold, ki so odkopavali ves krovni sloj v svojih treh jamskih merah. Prešli so v last podjetnika Andreja Huzsaka iz Zabukovice. Slednji je odkopal še nekaj talnega sloja, obubožal in svoje jamske mere v letu 1932 prodal bivšemu erarju Jugoslavije.

Lapp je bil zadnji zasebni lastnik in je pokupil vse jamske mere, zgradil nov izvozni jašek »Štefani« blizu kasnejše separacije ter odkopal skoraj nov krovni sloj v tedaj odprti Stari jami. Leta 1913 pa je rudnik prodal avstroogrski državi.

Med prvo svetovno vojno so odkopavali le še ostanke krovnega sloja in pa talni sloj v Stari jami, obenem pa odpirali že »jamo Barbara« in zgradili v kasnejši »Barbari« izvozni jašek. Podatki do leta 1919 so bolj skopi. Pridobivanja se ne da natančno prikazati po letih. Znano pa je, da se je odkopavanje globlje ležečih premogovnih plasti začelo že v letu 1843. Podatki so izračunani iz odkopnih kart. Po teh računih je bilo do leta 1919 odkopanih 420.000 ton premoga. Do leta 1900 je bila povprečna količina letno pridobljenega premoga okrog 1.000 do 3.000 ton. Leta 1904, ko je voda zalila rudnik, pa je proizvodnja padla kar na 200 ton v letu 1906.

V letih 1914–1918 so vedno bolj opuščali sledilna in pripravljalna dela ter izkoriščali odprte plasti, kar je imelo po končani vojni ob naglem padcu proizvodnje prav usodne posledice. Starejši niso šli v vojno, vojno ministvo je 17. 10. 1914 oprostilo rudarje vseh starejših letnikov vojaškega službovanja. Tudi tisti, ki so bili že določeni za mobilizacijo, so

dobili črn trak okoli rokava in prišli pod vojaško poveljstvo.

Po razpadu Savinjske rudarske družbe leta 1901 je periferično ležeče jamske mere jame »Ana« v Zabukovici pokupila bivša TPD. Iz konkurenčnih razlogov je ustavila vsa dela v jami. Vse do druge svetovne vojne ta premogovna ležišča niso obratovala. Jamske mere zapadnega predela so po letu 1918 pripadle erarju kraljevine Jugoslavije.

Dokler je bil rudnik v privatnih rokah, so v zabukoviškem rudniku zelo primitivno rudarili. Jame so bile mokre, zapljinjene in zadušljive, ker ni bilo črpalk niti ventilatorjev. Obstajale so posamezne ročne separacije (rumpli). Odkopavali so samo vrhnji sloj. Premog so do Žalca, Celja, Prebolda in drugam prevažali s konjsko in volovsko vprego.

Po prvi svetovni vojni je rudnik doživel razcvet. Zgrajena je bila prva separacija.

Tudi v stari Jugoslaviji je bilo za napredek in modernizacijo rudnika zelo malo storjenega. Za rudnik Zabukovica ni bilo posojil, z izgovorom, da leži preblizu državne meje. Rudnik je bil vedno pasiven, živel je v skromnih razmerah v sklopu ostalih državnih rudnikov. Kot drugi rudniki je preživljal težko gospodarsko krizo z redukcijami rudarjev, ki so živeli v pomanjkanju. Močan politični teror pa so občutili rudarji, ki so bili socialistično oziroma komunistično usmerjeni.

Med nemško okupacijo od 1941 do 1945 je rudnik Zabukovica v prvih letih deloval pretirano. V rudniku so zaposlili četo nemških rudarjev. Že v letih 1941–1943 je odšlo v partizane nekaj rudarjev. Spomladi in poleti leta 1944 pa se je začel pravi pobeg iz rudnika. Ko so zgradili nov most čez Savinjo, so se marca 1945 rudarji vrnili v spremstvu številnih žandarjev in policistov. Kmalu po osvoboditvi so se naši rudarji z vsem navdušenjem lotili obnavljanja in razvoja, tako da je po enem letu dosegel rudnik svojo normalno zmogljivost. Proizvodnja je namreč naraščala.

Nadaljevanje prihodnjič

Rešitev nagradne križanke pošljite do 20. decembra na naslov: DELAVSKA ENOTNOST, Celovška 43, 61000 Ljubljana, s pripisom na ovojnic: NAGRADNA KRIŽANKA ŠT. 40. Nagrade so knjižne: 1. Slasti slovenskih kuhinj, 2. Igralec s petim asom, 3. Zmaga v želodcu

Rešitev nagradne križanke številka 38: SELŠKAR, PERESNICA, AKITA, PAS, PAKA, DA, DRČAR MURKO, MEL, GAD, RM, JABOLKO, IRENE, ENEJ, AZIJA, ATA, TINCA, ETATIZEM, ROKAVINA, OSINA, ANO, AVAL, NOVI

Izžrebani reševalci nagradne križanke številka 38: 1. Polona Reberšak, Ljubljanska 56, 63000 Celje, 2. Andrej Verček, Stare sledi 6, 62391 Prevalje, 3. Ana Jontez, Rudarska 11, 61420 Trbovlje Nagrade bomo poslali po pošti.

Delavska enotnost

List je bil ustanovljen 20. novembra 1942. Predsednik Josip Broz Tito je Delavsko enotnost 15. novembra leta 1967, ob njeni 25-letnici, odlikoval z redom zaslug za narod z zlato zvezdo. Izdaja ČGP Delo – toz Delavska enotnost, 61000 Ljubljana, Celovška cesta 43, poštni predal 313-VI, telex 31 787. Glavni urednik: Franček Kavčič. Odgovorni urednik: Marjan Horvat. Člani uredništva: Boris Rugelj (komentator urednik naloge, fotografija), Ciril Brajer (reportaže in samoupravni odnosi), Marija Franceškin (socialna politika in varstvo okolja), Janez Sever (posebne naloge), Andrej Ulaša (turizem, rekreacija, sport in odhiti), Igor Žitnik (znanost, kultura in izobraževanje), Damjan Križnik (urednik – reportaže), Sašo Novak (urednik, politični sistem, sindikati), Remigij Noč (urednik – drobno gospodarstvo, delavci v samostojnem osebnem delu), Brane Bombač (oblikovalec), Jožica Anžel, Meri Jurca (tjajnici), Sonja Seljak (redaktorica-ilektorica). Vršilka dolžnosti direktorja tozda Alenka Mišič. Telefoni: vršilka dolžnosti direktorja tozda in glavni urednik 322 778, odgovorni urednik 313 942. Narodnine, Celovška 43, 319 690 ali 318 855, int. 52. Uredništvo Naš delavec, skupna revija slovenskih časnikov in revij, Ljubljana, Celovška c. 43, 318 855 in 321 651. Center za razvijanje obveščanja v združenem delu in servis za tisk glasil organizacij združenega dela, Ljubljana, Celovška c. 43, 323 951. Marketing, Celovška cesta 43, 320 403. Računovodstvo, Ljubljana, Titova 35, 310 923. Žiro račun 50102-603-41502. Založba 311 956. Knjižarna galerija, Ljubljana, Tavčarjeva 5, 317 870 in 312 891. Posamezna številka Delavske enotnosti 700 din. Rokopisov in nenaročenih fotografij ne vračamo. Poštnina plačana v gotovini. Tisk ČGP Delo, toz Tisk časopisov in revij, Ljubljana, Titova 35. Časopisni svet Delavske enotnosti: Albert Vodovnik (predsednik), Meta Benčič, Franc Berginc, Andrej Coklin, Silvester Drevenšek, Ivo Grilj, Vlado Haas, Ivo Janžekovič, Niko Klavžar, Rajko Lesjak, Mira Maljuna, Slavko Peklar in Nada Serajnik.

NAGRADNA KRIŽANKA

št. 38

			DE	ZGODBA V SLIKAH	UKRAJINSKI LJUDSKI PLES	NAPOVEDOVALEC CASL	RIMSKI PESNIK (-PISMA IZ PONTA-)	NEMŠKI PEVKI IN PLESALCI, DVOJČICI	ANDREJ STROJAN	AVTOR KRIŽANKE R. NOČ	REKA V SEVERNI ITALIJI	MUŠLIM. MOŠ. IME	DERMOTA ANTON
PODROČJE POKLICNEGA UDEJSTVOVANJA										POST SCRIPTUM. ZAKOLICE-NA SMER			
HUMORIST. PREDELAVA RESNOB. LIT. DELA													
RISALNO PERO MONGOLSKI OSVAJALEC									ZVEZNI SINDIKALNI ČASOPIS SPORT. IGRA Z REKETI				MURSKA SOBOTA
DE	ST. SLOV. IGRALKA KRALJEVA	ŽIVALSKA USTNICA AVTOR DIZELSKEGA MOTORJA				UTRJEJEN GRAD NA MEJIZ ITALIJO	FRANC. PISATELJ (ALAIN-RENE, »TURCARET«)						
VODENIČNA OTEKLINA				KRAJEVNA SKUPNOST CHARLES NODIER			IGRALKA BEGOVIČ INDOVEZ OTOK			NEKANDJI GRAŠČAKOV IZTERJEV. DESETINE		ZVEZA, ZDRUŽENJE	MAROŠKI KRALJ
PISAN KONJ				AVARI ZAGREBS. KOVNICA ZNAČIN MEDALJ					SL. FILM. REŽISER (MARCEL) PRIZNICA				
CVETICA IZ RODU ZLATICEVK. ANEMONA							IZLOČEK V USTIH NORDIJ. BOZANSTVA						
PRITOK DRAVE				ZIDARSKA ZLICA LITIJ				GRŠKA BOGINJA PREPIRA ARGON					
PONOVO OVREDNOTENJE													
ANTON LAJOVIC				SVETNIŠKI SIJ				PREBIVALEC IRAKA					

Ob 25-letnici ljubljanskega letališča Brnik

BREZ DENARJA V NOVE ČASE

Brniško oziroma ljubljansko letališče slavi letos 25 let, odkar je na njem pristalo prvo letalo. Zdi se, kot bi bilo včeraj. Saj se še dobro spominjamo letališča v Mostah, na katerem so pristajala in odletala letala v Beograd, druga jugoslovanska mesta pa tudi po svetu. No, 25 let je od tega, odkar je naše okno v svet Brnik. Najprej domače linije, potem povečanje steze in mednarodne zveze in danes je brniško letališče okno v svet.

Na tiskovni konferenci, ki je bila pred proslavo 25-letnice letališča, direktor Vinko Može označil ljubljansko letališče za tisto v Jugoslaviji, ki je na repu velikih in v vrhu majhnih. No, za velike je mislil beograjsko in zagrebško. Vse druge pa za manjše. Dejal je tudi, da je prav govoriti o zgodovini, vendar moramo gledati samo naprej.

Z delom si ustvarjamo svojo podobo

Štiriindvajsetega decembra leta 1963 je ob 10.45 pristalo na Brniku prvo letalo Adrie Airwaysa, ob 14. uri pa prvo letala Jata. No, tadvaletska prevoznika sta pravzaprav še danes edina, ki poleg redkih izjem pristajata in vzletata na brniškem letališču. Število prog in število potnikov se je z leta v leto povečevalo. Pomembnost brniškega letališča je rasla iz leta v leto, tako za naš turizem kot za gospodarstvo. Najbolj zasedena so bila vedno letala proti Beogradu, kar pa prav gotovo ni odraz gospodarske pomembnosti, ampak le administrativno-centralistične usmeritve našega gospodarstva. No, z razvojem turizma so se povečevala tudi tista letala in potniki, ki so prihajali k nam kot turisti.

Vzpon letališkega prometa je doživel v 25 letih tudi precejšnja nihanja, saj jih je izgradnja letališča v Pulju (ki ga je gradila tudi Ljubljana) za nekaj časa precej zmanjšala. No, vseeno pa se število potnikov in tovora vsako leto strmo dvigne in je število potnikov v lanskem letu že doseglo skoraj 900.000 in tovar blizu 9000 ton.

Odrpte duri

»Naše letališče ima zelo ugodno lego. Blizu bo tekla avto cesta bratstva in enotnosti, ki bo povezala vso Jugoslavijo. Smo skoraj v središču pokrajin Alpe-Jadran. Z novimi zakoni bodo odprta vrata tujemu kapitalu.«

Tako je razmišljal Vinko Može in nadaljeval. »Potovanja v tuje dežele so vse bolj zanimiva. Tudi število turističnih potnikov v svetu raste od 10 do 20 odstotkov letno. Vanje se vključujemo tudi mi. Tovorni promet je vse bolj zanimiv in iz leta v leto večji. Konkurenčen postaja tako cesti in železnici. Ta hip smo v turizmu z ugodnejšimi aranžmaji konkurenčni tudi Celovcu.«

Pri vseh teh možnostih, ki jih je naštel Vinko Može, pa so še druge, vendar...

Delavci letališča Ljubljana Brnik imajo velike načrte, vendar so sedaj v nezavidljivem položaju.

»Smo v najslabšem položaju v primerjavi z jugoslovanskimi letališči. Letališke takse so enake, vendar je naše letališče, lahko bi rekli, najtežje, saj zaradi lege zahteva številne dejavnosti, ki jih druga nimajo. Imeti moramo službe in stroje posebej za zimske razmere. Tako imamo uvožne stroje, in ti so zelo dragi, a so izkoriščeni na leto od tri do trideset odstotno. V celotni verigi tako turizma kot prevoza blaga smo v ceni najmanj upoštevani.«

Tudi gospodarstvo se ne zaveda pomembnosti naše infrastrukturne dejavnosti.

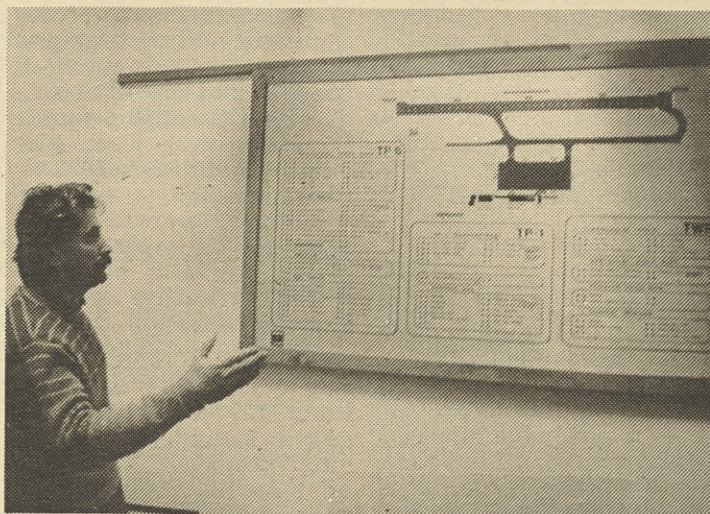
Naša oprema je sicer sodobna, a dotrajana. Če jo hočemo nadomestiti in za to zvrstati sredstva, moramo včasih, pa tudi če se čudno sliši, nataktni boksarske rokavice, da dobimo denar zanje.

Notranje rezerve?

Da bi kupovali nove stroje, ni govora. Moramo se znajti. Kupujemo pri drugih letaliških stroje in naprave, ki so še vedno uporabne in sodobne, a so pri njih že amortizirane. Z našimi vzdrževalci jih uredimo, popravimo in če je treba posodobimo, pa nekako gre. Samo

govorimo. V »prostem« času smo te delavce zaposlili drugje. Naše podjetje je registrirano tudi za 32 stranskih dejavnosti in letos smo s tem zaslužili 30 starih milijard. Največ se ukvarjamo z barvanjem cestne signalizacije. Skoraj vse ceste v Sloveniji smo mi prebarvali.

No, naj povem, da trenutno zaposluje 390 delavcev, da posluje 22 ur na dan in to 365 dni v letu. Pred

Letališke energetske naprave sami nadzirajo. To je njihova inovacija. Dežurni električar na panoju lahko takoj ugotovi, kje je napaka.

nov vlačilec za letala bi nas veljal 600.000 nemških mark. Starega smo kupili za 90.000, ga popravili in danes dela kot nov. Veliko imamo inovatorjev in tudi inovacijski dohodek delimo. Približno deset odstotkov osebne dohodka na delavca je od inovacij.

Imamo tudi zaposlene ljudi in stroje, ki jih potrebujemo le nekaj minut na dan. Tako morajo gasilci sedeti v svojih avtomobilih ob vsakem pristanku in vzletu letala, da o drugih delavcih ne 25 leti je imelo naše letališče 23 zaposlenih.

Ljudje in oprema, ki jo imamo, so po zakonu določeni, čeprav so, kot smo že dajali, izkoriščeni le tri odstotke na leto.

Tudi druge službe pri nas niso brez težav. Milica in carina imata težave z opremo in marsikdaj prav zaradi te opreme nastajajo zamude pri vzletu. Kontrola letenja ima sicer sodobno, a dotraja-

Načrti in maketa za razširitev severne variante letališča so že narejeni in direktor Vinko Može jih je na tiskovni konferenci tudi razgrnil.

li smo se le tiste, ki je finančno bolj dosegljiva in to je dopolnjevanje in razvoj ter razširitev dejavnosti na sedanji lokaciji. No, tudi drugod po svetu gradijo tako. Ali kot pravijo »štukajo«. Za nas je to ceneje in gradili bomo lahko po etapah. Z vsemi »blagoslovi« bomo začeli graditi terminal za mednarodni promet. Načrtujemo novo skladišče za tovar, razširili in posodobili bomo gostinsko dejavnost tako za letališke goste kot za prevoznike. Razširiti nameravamo letališko ploščad. V konicah je stara nemogoča. Načrtujemo hotel s tristo ležišči, za katerega le čakamo vlagatelja. Načrtujemo mehanično delavnico in avtopralnico za avtomobile pa tudi garažno hišo. Imamo dovolj javnih površin in radi bi jih komercializirali. Tuji in domači gostje pri nas skorajda nimajo kje napraviti denarja.«

Letališče Ljubljana-Brnik se tako ukvarja s podobnimi ali prav takšnimi težavami kot naše gospodarstvo. Zato je prava izjava direktorja Vinka Možeta, da bomo imeli takšno letališče, kot bo naše gospodarstvo.

»Tudi pri nas ali pri nas še bolj je pomembna kadrovska politika. Šol za naše kadre v Jugoslaviji praktično ni. Prisiljeni smo bili ustanoviti svojo šolo ali pa svoje delavce pošiljati v tujino. Kadri pa bodo še bolj pomembni v času, ki je pred nami, saj se nam obetajo bistvene spremembe pri zahtevnosti tako pri posodabljanju letal, ki bodo pristajala pri nas, še bolj pa pri zahtevi potnikov oziroma prevoznikov, ki bodo uporabljali naše letališče.«

kov, ki bodo uporabljali naše letališče.«

Odpirajo se nove možnosti na zdraviliškem in turističnem področju, ki sta se že začeli razvijati in imata vse večje perspektive.

Načrtov imamo veliko in to stvarnih. Težave so le z denarjem, ki ga ni, čeprav so nam vsi, tako prevozniki kot družba, naklonjeni. Zadnji čas je in edina rešitev, da nam z intervencijskim ali kakršnim koli drugim zakonom republika ali kdor koli zagotovi stalen in nujen potreben priliv sredstev za naše zamisli, ki so cilj našega gospodarstva in družbe.«

Andrej Agnič

- KNJIGE
- SLIKE
- REVIJE
- ČASOPISI
- LEPA DARILA

VSE TO
IN ŠE VEČ
V KNJIGARNI
Ljubljana,
Tavčarjeva 5
Telefon 317-870

Delavska enotnost

LIPE SVEDER: DECEMBRSKE SANJE

